

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДОНЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТУСА

ШРАМОВА АЛЬОНА СЕРГІЇВНА _____
(підпис)

Допускається до захисту:

к. філол. н., доцент,
доцент кафедри англійської філології
в.о. завідувача кафедри англійської філології
Майя ЮРКОВСЬКА
« _____ » _____ 20 ____ р.

ПЕРЕКЛАДАЦЬКІ ТРАНСОРМАЦІЇ В УКРАЇНСЬКОМУ ПЕРЕКЛАДІ
РОМАНУ І. МАК'ЮЕНА «СПОКУТА»

Спеціальність 035 «Філологія»
Спеціалізація 035.041 «Германські мови та літератури (переклад включно),
перша – англійська»
Освітня програма «Англійська та друга іноземна мови та літератури
(переклад включно)»

Магістерська робота

Науковий керівник:
Олеся БОЙВАН, к. пед. н., доцент,
завідувач кафедри теорії і
практики перекладу

Оцінка: _____ / _____ / _____
(бали / за шкалою ЄКТ5 / за національною шкалою)

Голова ЕК: _____
(підпис)

Вінниця 2025

АНОТАЦІЯ

Шрамова А. С. Перекладацькі трансформації в українському перекладі роману І. Мак'юена «Спокута». Спеціальність 035 «Філологія». Спеціалізація 035.041 «Германські мови та літератури (переклад включно), перша англійська». Освітня програма «Англійська та друга іноземна мови та літератури (переклад включно)». Донецький національний університет імені Василя Стуса, 2025. 98 с.

Магістерську роботу присвячено вивченню лексичних та граматичних перекладацьких трансформацій, які були використані у процесі перекладу роману Ієна Мак'юена «Спокута» виконаного Ольгою Смольницькою.

Об'єктом дослідження є механізм перекладацьких трансформацій як універсальна система прийомів, що застосовується перекладачем для подолання міжмовних та міжкультурних бар'єрів. Методологія дослідження ґрунтується на комплексному аналізі, що включає порівняльно-зіставний, контекстуальний та описовий методи, спрямовані на оцінку функціональної еквівалентності перекладу.

Робота складається з двох розділів, один з яких теоретичний та один практичний. Перший розділ містить теоретичний огляд сутності перекладацьких трансформацій, їхніх класифікацій у сучасному перекладознавстві та особливостей їх застосування саме у художньому перекладі. Другий розділ складається з практичного аналізу корпусу прикладів, класифікацію та кількісну оцінку найбільш вживаних лексичних та граматичних перекладацьких трансформацій, а також обґрунтування їхньої ролі у збереженні авторського ідіостилу.

Ключові слова: переклад, перекладацькі трансформації, художній переклад, лексичні трансформації, граматичні трансформації, еквівалентність.

SUMMARY

Shramova A. S. Translation Transformations in Ukrainian Translation of the Novel "Atonement" by Ian McEwan. Specialization 035.041 "Germanic Languages and Literatures (including translation)", the first language – English. Study Programme "English and the second foreign languages and literature (including translation)". Vasyl' Stus Donetsk National University, 2025. 98 p.

This master's thesis is dedicated to the study of lexical and grammatical translation transformations that were used in the process of translating Ian McEwan's novel "Atonement" by Olha Smolnytska.

The object of the study is the mechanism of translation transformations as a universal system of techniques applied by the translator to overcome interlingual and intercultural barriers. The research methodology is based on a comprehensive analysis, which includes comparative-contrastive, contextual, and descriptive methods, aimed at evaluating the functional equivalence of the translation.

The thesis consists of two sections, one of which is theoretical and one practical. The first section provides a theoretical overview of the nature of translation transformations, their classifications in contemporary translation studies, and the specifics of their application in literary translation. The second section presents a practical analysis of the corpus of examples, the classification, and the quantitative assessment of the most frequently used lexical and grammatical translation transformations, along with a justification of their role in preserving the author's idiostyle.

Keywords: translation, translation transformations, literary translation, lexical transformations, grammatical transformations, equivalence.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПЕРЕКЛАДАЦЬКИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ, ЇХ КЛАСИФІКАЦІЯ ТА КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЯ ХУДОЖНЬОГО ПЕРЕКЛАДУ.....	11
1. Інтерпретація поняття перекладацьких трансформацій у вітчизняних та зарубіжних філологічних працях.....	11
2. Перекладацькі трансформації як стратегічний елемент перекладацького процесу.....	14
3. Види перекладацьких трансформацій.....	20
4. Сутність та функційне навантаження художнього перекладу.....	29
Висновок до розділу 1.....	34
РОЗДІЛ 2. МАЙСТЕРНІСТЬ О. СМОЛЬНИЦЬКОЇ В МОДЕЛЮВАННІ ПЕРЕКЛАДАЦЬКИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ ХУДОЖНЬОГО ТЕКСТУ ІЄНА МАК'ЮЕНА «СПОКУТА».....	37
1. Вплив перекладацьких трансформацій на сприйняття роману «Спокута» І. Мак'юена у перекладі О. Смольницької.....	37
2. Компаративний аналіз, обґрунтування застосування та систематизація лексичних перекладацьких трансформацій художнього твору «Спокута» І. Мак'юена у перекладі О. Смольницької.....	42
3. Компаративний аналіз, обґрунтування застосування та систематизація граматичних перекладацьких трансформацій художнього твору «Спокута» І. Мак'юена у перекладі О. Смольницької.....	66
Висновок до розділу 2.....	85
ВИСНОВКИ.....	87
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	90

ВСТУП

У контексті сучасного світу мистецтво перекладу розглядають як ключ до обміну знаннями, досвідом, цінностями та інноваціями, долаття мовно-культурних бар'єрів. Зокрема В. А. Лобода зазначає, що «здійснюючи переклад з однієї мови на іншу виникає необхідність у внесенні певних змін у текст, що обумовлено різницею між мовами – як у лінгвістичних аспектах, так і в екстралінгвістичних, що відображають культурні особливості, побут та традиції носіїв мови» [35, 72]. Переклад художніх текстів вважають мистецтвом, що вимагає певної майстерності, насамперед розуміння прагматичних особливостей мовних конструкцій, глибокого занурення в контекст та атмосферу оригінального твору, де кожне слово містить глибокий сенс та емоційне забарвлення.

М. Г. Шемуда стверджує, що «художній переклад – це вид словесної творчості, внаслідок якої тексти, написані однією мовою, відтворюються засобами іншої лінгвальної системи» [65, 165]. Мета перекладача – збереження еквівалентності між оригінальним та перекладеним текстами шляхом використання та підбору змістовно, семантично та стилістично доцільних перекладацьких трансформацій. Важливим інструментом цього процесу є майстерність творення перекладацьких трансформацій, що дають змогу адаптувати оригінальний текст до нового мовного середовища, водночас зберігаючи автентичний характер твору та передаючи унікальний художній стиль автора.

Актуальність проведеного дослідження зумовлена необхідністю дослідження перекладацьких трансформацій, оскільки вони є важливим інструментом у процесі передачі змісту художнього твору з однієї мови на іншу. Роман Ієна Мак'юена «Спокута», який багатий на культурні та психологічні нюанси, є складним об'єктом перекладу, що вимагає здійснення специфічних трансформацій. Це дослідження має значення для теорії та практики перекладу,

оскільки сприяє глибшому розумінню особливостей реалізації перекладацьких стратегій у процесі перекладу художніх текстів, тому вивчення майстерності перекладача О. Смольницької під час роботи над трансформацією англomовного тексту українською мовою викликане потребою накопичення досвіду щодо критичного аналізу перекладацьких трансформацій для вдосконалення процесу перекладу.

Дослідженням феномену перекладу перекладацьких трансформацій займалися такі вітчизняні науковці, як В. А. Лобода: свої міркування вона опублікувала у науковій праці, де розглянула проблематику систематизації перекладацьких трансформацій [35], також детальним дослідженням цього питання займалися: В. І. Карабан [19], Л. П. Науменко та А. Й. Гордєєва [42], які запропонували найширшу класифікацію лексико-семантичних трансформацій у своїй роботі, С. В. Олійник [45], С. Є. Максимов [36], В. В. Лобанова [34].

Мета дослідження – схарактеризувати поняття *перекладацькі трансформації*, показати специфіку у відтворенні естетичних та емоційних аспектів роману Ієна Мак'юєна «Спокута» та визначити їхній вплив на якість і адекватність перекладу художнього тексту.

Досягнення мети стає можливим за умови вирішення таких **завдань**:

- *розглянути та проаналізувати* різноманітні інтерпретації поняття перекладацьких трансформацій у вітчизняних та зарубіжних філологічних працях із метою з'ясування їхнього значення та ролі у процесі перекладу;
- *визначити* стратегічні функції трансформацій у перекладацькому процесі;
- *класифікувати та систематизувати* види перекладацьких трансформацій, їхню природу та вплив на переклад;
- *з'ясувати* специфіку художнього перекладу для розуміння контексту та визначення важливості застосування перекладацьких трансформацій;

– *розкрити* особливості застосування перекладацьких прийомів і трансформацій на різних мовних рівнях (лексичному та граматичному) на прикладі роману Ієна Мак'юєна «Спокута»;

– *оцінити* вплив перекладацьких трансформацій на сприйняття роману Ієна Мак'юєна «Спокута» в перекладі, а також здійснити компаративний аналіз, обґрунтування застосування та систематизацію цих трансформацій із метою визначення їхньої ролі у відтворенні автентичності та естетично-емоційної виразності оригіналу.

Об'єкт дослідження – перекладацькі трансформації у романі роману Ієна Мак'юєна «Спокута» у перекладі О. Смольницької.

Предметом дослідження є специфіка актуалізації перекладацьких трансформацій, що виявлена під час перекладу англійськомовного роману Ієна Мак'юєна «Спокута» українською мовою, який здійснила О. Смольницька, зокрема це лексичні й граматичні перекладацькі трансформації.

Матеріалом дослідження слугує текст роману Ієна Мак'юєна «Спокута» та текст його перекладу, здійснений О. Смольницької. Авторська картотека укладена методом суцільної вибірки текстових фрагментів, у яких актуалізовано перекладацькі трансформації, запропоновані перекладачкою.

Джерельну базу роботи складають тлумачні словники, насамперед це онлайн-словник «Горих» [87]; «Словник української мови» в 11 томах (1970–1980) [89]; «Англо український словник» у 2-х томах М. І. Балла [84; 85]; Великий англо-український словник [86], Українсько-англійський словник лінгвістичної термінології [90] та Довідник англійських, німецьких та українських ідіом і виразів [88].

Мета та завдання роботи, а також специфіка об'єкта дослідження зумовили використання **загальнонаукових та спеціальних лінгвістичних методів**. З-поміж загальнонаукових методів було використано *метод аналізу та синтезу*, що дав змогу виокремити базові характеристики перекладацьких трансформацій, а

також відповідно узагальнити матеріал; *метод індукції та дедукції* посприяв формулюванню висновків щодо специфіки перекладацьких трансформацій на основі проаналізованих прикладів; *метод класифікації та систематизації* застосовано для впорядкування типів перекладацьких трансформацій, що зустрічаються в тексті, а також *порівняльний аналіз*, що спроектований на оригінальний та перекладений тексти з метою ідентифікування відмінностей у значеннях порівнюваних фрагментів тексту, особливостях їхнього стилістичного навантаження. До *спеціальних лінгвістичних методів*, залучених у цій праці, уналежнюємо *контекстуальний аналіз*, який актуалізовано для дослідження впливу контексту на вибір перекладацьких рішень; *метод трансформаційного аналізу*, що сприяв визначенню типів та функцій перекладацьких трансформацій, застосованих у процесі перекладу, та *інтерпретативний метод*, який використано для тлумачення своєрідності перекладу порівняно із текстом оригіналу.

Наукова новизна дослідження визначається тим, що аналіз специфіки перекладацьких трансформацій, що здійснений на матеріалі роману Ієна Мак'юена «Спокута» та його перекладу українською мовою проведено вперше. У роботі розкрито роль цих трансформацій у збереженні стилю, змісту та культурно-мовних особливостей оригіналу, а також уточнено їхній вплив на досягнення еквівалентності між оригінальним текстом і його перекладом. Крім того, запропоновано систематизацію прийомів адаптації художніх текстів, які можуть бути використані в подальших дослідженнях теорії перекладу.

Теоретична цінність роботи полягає в розширенні знань щодо вияву специфіки перекладацьких трансформацій як важливого інструменту художнього перекладу. Дослідження уточнює класифікацію розглядуваних трансформацій, їхніх різновидів, функцій та механізмів застосування, що сприяє подальшому розвитку теорії перекладу й лексичної семантики. Результати

дослідження поглиблюють розуміння процесів перекладу художньої літератури та збагачують знання про лексичну адаптацію текстів у міжмовній комунікації.

Практична цінність праці виявляється в розроблених рекомендаціях щодо реалізації перекладацьких трансформацій, що будуть корисні перекладачам-практикам. Результати роботи можуть бути інтегровані в навчальні програми з теорії та практики перекладу, курси літературного аналізу, а також використані для підготовки навчальних посібників із перекладознавства, а також у двомовній лексикографічній практиці.

Апробація результатів дослідження. Основні положення та результати дослідження викладено в статті «Вплив лексичних перекладацьких трансформацій на сприйняття перекладу роману Ієна Мак'юена «Спокута», виконаного О. Смольницькою» для «Вісника студентського наукового товариства ДонНУ імені Василя Стуса», с. 108-111.

Структура та обсяг дослідження. Магістерська робота складається зі вступу, двох розділів із висновками до кожного, загальних висновків, списку використаної літератури (90 наукових джерел, 16 із них іноземною мовою).

Загальний обсяг роботи складає 98 сторінок. Основний текст дослідження викладено на 88 сторінках.

У *Вступі* обґрунтовано актуальність дослідження, висвітлено мету й завдання роботи, окреслено джерельну базу, об'єкт, предмет та використані загальнонаукові та спеціальні методи, описано структуру магістерської роботи, подано відомості щодо її апробації.

У *першому розділі* «Теоретичні аспекти перекладацьких трансформацій та їх класифікація та концептуалізація художнього перекладу» розглянуто поняття перекладацьких трансформацій, їхню стратегічну цінність та класифікацію, а також підкреслено складність художнього перекладу, що вимагає передачі змісту, стилю та культурних особливостей. Виділено основні лексичні та граматичні перекладацькі трансформації для подальшого їх аналізу у практичній

частині роботи, а саме лексичні – конкретизація, генералізація, додавання, вилучення та перестановка, а також категорії транскодування (транскрипція та транслітерація) та модуляції; граматичні – пермутація, субституція, додавання, вилучення, комплексна трансформація, доповнені прийомами поділу та інтеграції.

У другому розділі «Майстерність О. Смольницької в моделюванні перекладацьких трансформацій художнього тексту Ієна Мак'юена «Спокута»» розглянуто роль лексичних та граматичних перекладацьких трансформацій у відтворенні змісту оригіналу, стилю та загальної атмосфери роману Ієна Мак'юена «Спокута» в українському перекладі. Особливу увагу приділено прийомам, які сприяють адаптації тексту до мовних та культурних особливостей української лінгвокультури, забезпечуючи його комунікативну та естетичну еквівалентність.

У висновках підбито підсумки проведеного аналізу та вказано на перспективу дослідження.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПЕРЕКЛАДАЦЬКИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ, ЇХ КЛАСИФІКАЦІЯ ТА КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЯ ХУДОЖНЬОГО ПЕРЕКЛАДУ

1. Інтерпретація поняття перекладацьких трансформацій у вітчизняних та зарубіжних філологічних працях

У сучасному світі, де технології розвиваються з неймовірною швидкістю, а технічний прогрес часто випереджає можливості адаптації суспільства, переклад продовжує відігравати вирішальну роль у налагодженні глибокої міжкультурної комунікації. Дослідниця В. О. Павленко зазначає, що «надаючи доступ до інформації різними мовами, переклад допомагає долати перешкоди та зменшувати непорозуміння» [47, 263]. Еволюційний шлях перекладу охоплює цілі тисячоліття беручи початок від сакральних текстів на пергаментних сувоях та сягаючи сучасної ери штучного інтелекту. Втім, ні необмежений технологічний прорив, ні стрімкий попит на використання інтелектуальних систем не змогли применшити значення перекладацької діяльності. Величезний обсяг накопичених теоретичних та практичних знань підтверджує, що навіть найдосконаліша нейронна мережа нездатна у повній мірі зрівнятися з майстерністю фахівця, його творчим осмисленням та відтворенням культурно-естетичної глибини тексту.

Вагомий внесок у розуміння ролі перекладу зробив британський теоретик Пітер Ньюмарк. У своїй праці він пропонує вийти за межі суто лінгвістичного підходу та виокремлює п'ять ключових цілей перекладацької діяльності. Першочерговим завданням науковець вважає сприяння миру та взаєморозумінню між народами, завдяки не лише передачі змісту, але й збереженні стилю та впливу на читача. Другий аспект полягає у поширенні знань та технологій доступною мовою, що є важливою передумовою міжнародної торгівлі. Третю функцію професор розглядає як культурне посередництво, спрямоване на інтерпретацію

культурних особливостей однієї нації представникам іншої через призму загальнолюдських цінностей, допомагаючи усунути можливе викривлене сприйняття та хибні стереотипи чужих традицій. Найвищим, четвертим, призначенням перекладу автор вважає відтворення світової класики, а саме творів, що потребують постійного переосмислення кожним новим поколінням. П'ятою, прикладною метою, є використання перекладу, як інструменту вивчення іноземних мов [74].

Проблематика перекладознавства є надзвичайно широкою, тому різноманітні шляхи вивчення теорії та практики перекладу знайшли своє місце у працях як вітчизняних, так і зарубіжних науковців. Вагомий внесок у становлення та розвиток української школи перекладу зробили такі видатні дослідники, як В. І. Карабан, І. В. Корунець, І. Я. Франко, Л. П. Науменко, М. П. Драгоманов, О. О. Потебня, О. О. Селіванова, С. Є. Максимова, А. В. Мамрак, М. Г. Шемуда. Серед зарубіжних - Луї Єльмслев, Ноам Хомський, Гарріс Зелліг, Жан-Поль Віне, Жан Дарбельне, Юджин Найда, Джеймс С. Голмс, Ітамар Евен-Зогар та Паскаль Казанова.

Досягнення еквівалентності тексту перекладу є центральним завданням перекладача, що вимагає вмотивованого застосування різнорівневих трансформацій для збереження змістової та стилістичної відповідності. Спершу з'явився термін «трансформація», який, згідно з С. Є. Максимовим, був описаний Гаррісом Зеллігом у 1957 році у його науковій праці *Co-Occurrence and Transformation in Linguistic Structure* [36, 143]. Також поняття «трансформації» спочатку було пов'язане з трансформаційною граматику (англ. *transformational grammar*). У своїй фундаментальній праці *Syntactic Structures* Ноам Хомський обґрунтував концепцію дворівневої організації речення, розмежувавши його глибинну та поверхневу структури. Лінгвіст стверджує, що глибинний рівень відповідає за базові семантичні зв'язки, тобто зміст, а ось поверхневий є результатом відображення цього змісту за допомогою спеціальних операцій, а

саме трансформацій [26]. Аналогічне бачення висловлює В. П. Миклащук, який визначає трансформаційну граматику, як специфічну форму аналізу мови, спрямовану на встановлення системних зв'язків між елементами речення шляхом їхнього поділу на глибинному та поверхневому рівнях [40, 6].

Трактування ключового поняття «перекладацька трансформація» суттєво різниться відповідно до індивідуальних підходів та методологічних поглядів мовознавців на перекладацьких процес. На думку О. О. Селіванової перекладацька трансформація – це зміна чи коригування форми або змісту і форми водночас яка здійснюється задля збереження еквівалентності комунікативного впливу на адресатів як вихідного, так і цільового тексту [57, 202]. Дослідниця наголошує, що цей процес завжди є результатом свідомого вибору та цілеспрямованого застосування відповідних мовних засобів, повністю спрямованих на відтворення прагматичного потенціалу першотвору. С. Є. Максимов стверджує, що перекладацькі трансформації полягають у аналітичних змінах текстових одиниць, які змінюються перекладачем у процесі перекладу, а не під час доперекладацького етапу [36, 143]. У науковому доробку О. Пефтієвої це мовне явище інтерпретується, як процес міжмовного перетворення, що зумовлює свідому відмову від структурно-семантичної відповідності між оригіналом та перекладом, де головною метою є необхідність досягнення повної еквівалентності на рівні цілого тексту [48, 80]. Згідно з А. Красуля та В. Миклащук, перекладацькою трансформацією вважається «прийом логічного мислення, який ґрунтується на рівнозначному смисловому перетворенні вихідної мовної конструкції за умови відмінності від словникової форми, але при збереженні її функціонального впливу» [28, 301]. У підручнику теорії та практики перекладу І. Корунець розглядає перекладацькі трансформації як «основоположні поняття, які описують процес перекладу». Автор підкреслює, що цей процес охоплює міжмовні перетворення, перебудову елементів тексту та низку спеціальних операцій, таких як «перевираження» змісту чи

перефразування, необхідних для досягнення бажаного перекладацького еквівалента [26, 91]. У своїй науковій розвідці В. В. Козачук стверджує, що для забезпечення художньої адекватності та цілісного відтворення авторського стилю, перекладач використовує трансформації як основний творчий механізм адаптації, що дозволяє зберегти естетичну вартість твору [23].

Узагальнюючи підходи науковців, перекладацькі трансформації варто розуміти як процес перетворення тексту, головна мета якого передбачає збереження в перекладі точного змісту та комунікативного ефекту оригіналу. Цей процес також охоплює різноманітні зміни, перебудови та свідомі відступи від форми першоджерела, що є необхідним для адекватної передачі думки автора. Практична потреба в таких модифікаціях виникає тоді, коли прямий переклад неможливий або неприродний. Як зазначають дослідники, трансформації «можуть використовуватись перекладачем у випадках, коли існує неможливість віднайти еквівалент у словнику або ж його застосування у певному контекстуальному патерні є некоректним і може зашкодити адекватності перекладу» [40, 9].

Отже, існування перекладацьких трансформацій обумовлене необхідністю досягнення еквівалентності між оригінальним та перекладеним текстами. Саме ж поняття «перекладацькі трансформації» не має сталого визначення і підлягає інтерпретації залежно від методології та теоретичних підходів певного вченого-лінгвіста. Це свідчить про різноманітність способів тлумачення та розуміння цього терміну у контексті теорії та практики перекладу.

2. Перекладацькі трансформації як стратегічний елемент перекладацького процесу

Існує хибне уявлення, що прямий (дослівний) переклад є одним з найточніших шляхів до відтворення оригіналу. Проте, у професійному колі перекладознавців постійна орієнтація на дослівність розглядається як ознака браку методологічних або ж кваліфікаційних знань перекладача. Науковець

С. В. Козак зазначає, що «перекладач у своїй роботі часто стикається з ситуаціями, коли пряма відповідність між елементами вихідного та цільового тексту неможлива або небажана з огляду на структурні, лексичні чи стилістичні розбіжності між мовами» [22, 312]. Саме ці глибинні відмінності між англійською та українською мовами – у граматичному, лексичному та культурному аспектах – роблять механічне перенесення лексичних одиниць неможливим, тим самим, актуалізуючи потребу використання перекладацьких трансформацій, що допомагають стерти лінгвокультурні бар'єри та зберегти змістову та функціональну еквівалентність цільового тексту.

Стратегія використання перекладацьких трансформацій полягає у правильному та вмотивованому підборі прийомів, що дає змогу запобігти смисловим та стилістичним втратам, а також гарантує збереження цілісності та логічної послідовності тексту перекладу. Стратегічна цінність їхнього використання є універсальною та критично важливою у всіх сферах перекладацької діяльності – від художнього до технічного перекладів. Зважаючи на значну необхідність, варто розглянути більш детально ключові аспекти, на яких ґрунтується використання перекладацьких трансформацій.

Фундаментальною стратегією перекладу прийнято вважати еквівалентність, що проявляється у збереженні максимально можливої відповідності між вихідним текстом та текстом перекладу. У своїй науковій розвідці дослідниця О. В. Матвійчук підкреслює, що критерієм еквівалентності іншомовної одиниці та її перекладу є саме семантична еквівалентність, яка передбачає віддзеркалення того самого смислового навантаження [39]. Схожої думки дотримується також Т. С. Боса та трактує це поняття як «максимальну ідентичність усіх рівнів змісту текстів оригіналу та перекладу» [3, 100]. Ці погляди відображають максималістичний підхід тлумачення цього терміну, водночас, як значна частина науковців, усвідомлюючи неминучі структурні та культурні розбіжності між мовами, схиляється до більш прагматичного

визначення еквівалентності, як «близькість вихідного тексту з його перекладом» або ж «максимальну лінгвістичну близькість текстів оригіналу та перекладу» [41, 25].

Важливо також зазначити, що більшість сучасних перекладознавців не розглядають поняття еквівалентності, як єдиного і неподільного. Натомість, вони схиляються до різноманітного виду класифікацій, що сприяють визначенню типів відповідності між оригіналом та перекладом. Одна з класифікацій представлена розмежуванням еквівалентності на конститутивну та декларативну семантичну еквівалентність. Конститутивна семантична еквівалентність полягає в наявності одного і того ж значення в обох текстах, оскільки переклад співвідноситься зі значенням, як семантичним компонентом мовної одиниці, тоді як декларативна (що виникає внаслідок мовної вибіркості) проявляється, коли компоненти тексту перекладу прирівнюються до різних компонентів оригіналу, проте співвідносяться з однією і тією ж предметною ситуацією [39]. Інша класифікація, що має більш загальний характер, пропонує поділити еквівалентність за рівнем її досягнення: потенційно досяжну еквівалентність (що є ідеальною, максимальною спільністю змісту між текстами), допустиму (обмежену системними розбіжностями між оригіналом і перекладом), а також перекладацьку еквівалентність (яка являє собою фактичну, реальну змістову близькість, що була досягнута перекладачем під час безпосереднього виконання перекладу) [11]. Також існують поняття теоретично можливої та оптимальної еквівалентності, які перегукуються з наведеними попередньо класифікаціями та диференціюють ідеальний рівень відповідності, зумовлений співвідношенням структур та правил функціонування двох мов – теоретично можлива, від фактичної відповідності між оригіналом та перекладом, досягнутої в конкретній перекладацькій ситуації – оптимальна [3]. Незважаючи на різноманітність представлених наукових підходів, усі вони єдині у визначенні динамічної та багаторівневої природи еквівалентності. Схожість продемонстрованих

класифікацій демонструє, що еквівалентність не є статичною тотожністю, а навпаки досить рухливим балансом між формальною структурою та функціональним змістом. Поряд з еквівалентністю таке стоїть і поняття повноцінності перекладу, яке визначає оціночний характер процесу та вимагає збереження стилістичних елементів або розробки функціональних відповідників там, де дослівна передача структурних особливостей неможлива, оскільки художній текст є системою, а не звичайною сукупністю його елементів [56].

Проте стратегічна цінність перекладацьких трансформацій не обмежується лише досягненням еквівалентності. Її значний прояв також спостерігається в універсальній необхідності та ефективності у різних сферах перекладацької діяльності. Це зумовлено широкою варіативністю типів текстів, де кожен жанр має унікальні особливості та вимоги, які можливо зберегти та задовільнити завдяки свідомому вибору та застосуванню відповідних перекладацьких трансформацій. Доцільно розглянути найбільш поширені різножанрові спрямування перекладу, де використання трансформаційних перекладацьких стратегій є важливим чинником збереження адекватності цільового тексту.

Найскладнішою та найбільш креативною сферою перекладацької діяльності традиційно вважається художній переклад, що потребує не лише правильного відтворення змісту написаного, але й естетичної та культурної цінностей, що несе у собі оригінал. Адже «у процесі трансформації однієї мови в іншу, ми перекладаємо не слова, не абзаци, а художній твір, в ідеалі прагнучи зробити його явищем національної культури» [8, 59]. Аналізуючи різноплановість жанрової класифікації художніх творів слід виокремити два основні напрями – це проза та поезія, що об'єднані спільною перекладацькою метою – збереженням естетичної та емоційної функцій оригіналу. Першочергово це пов'язано з притаманним кожному автору ідеостилем. Оскільки стильова специфіка є невід'ємною та органічною частиною таких типів текстів, переклади мають стратегічно орієнтуватися на максимально можливе відтворення та

наслідування стильових особливостей оригіналу [62]. Порівняно важчим та більш проблемним є саме переклад віршованих творів, адже поезії притаманна ціла низка взаємопов'язаних елементів, таких як, метрика та ритміка (необхідність зберегти кількість стоп, складу та ритмічності оригіналу), також з огляду на відмінність у структурі наголосів між англійською та українською мовами, збереження ритму часто вимагає значного використання лексичних та граматичних трансформацій. Пріоритетом є передача емоційного навантаження, метафор, епітетів, алегорій та художньої ідеї твору, через що можуть бути допущені значні зміни у формі або ж навіть опущення [15].

На відміну від художніх текстів, де трансформації є більше інструментом естетичної еквівалентності, у сферах технічного, юридичного та економічного перекладів стратегічна мета спрямована на забезпечення термінологічної точності. До прикладу, під час роботи над економічними текстами варто враховувати, що вдалий вибір трансформації або ж контекстуальної заміни базується не лише на словникових значеннях, але й на глибокому розумінні контексту та фонових знань перекладача [5].

Численна кількість термінології юридичного спрямування має латинське походження, що насправді не завжди гарантує їхню семантичну тотожність чи повну еквівалентність у перекладу [82]. Це зумовлено тим, що англійська та українська термінології фундаментуються на докорінно відмінних правових системах, і внаслідок чого, використання навіть ідентичних за формою латинізмів часто набуває різного змістового наповнення, а застосування перекладацьких трансформацій стає єдиним стратегічним інструментом, що дозволяє адаптувати унікальну лексичну одиницю, забезпечуючи юридичну точність та функціональну відповідність тексту.

Технічний переклад, подібно до економічного та юридичного, належить до сфери спеціалізованої комунікації, та попри відсутність художніх засобів та емоційного підтексту потреба у перекладацьких трансформаціях не зникає.

Згідно з думкою О. С.Требик, головна складність полягає у високому рівні відповідальності за точність відтворення даних, оскільки будь-яке відхилення від фактичного значення оригіналу може стати причиною серйозних інцидентів чи аварій на виробництві через викривлення інструкцій [61]. Відтак, на противагу художньому тексту, технічний дискурс вимагає від перекладача суворого дотримання змісту першоджерела та повного усунення будь-якої полісемії. Як підсумок, кожен з розглянутих жанрів вимагає власного стратегічного підходу до використання трансформацій, який повинен гнучко адаптуватися під пріоритети конкретного стилю – від збереження естетики у художньому творі до гарантування технічного безпеки у спеціалізованій документації.

Ще однією визначальною стратегією є адаптація тексту до потреб цільової аудиторії. Сутність цього підходу полягає в тому, аби викликати в українського читача реакцію (інтелектуальну або ж емоційну), що є максимально наближеною до тієї, яку викликав оригінал у носія. У цьому контексті адаптація розглядається як система перекладацьких рішень, що дозволяють відтворити оригінал без втрати його прагматичного потенціалу, з огляду на мовні та культурно-соціальні реалії, в яких перебуває цільова аудиторія [58]. Вимога прагматичної адаптації є універсальною та поширюється на всі жанрові різновиди текстів: наукові, публіцистичні, офіційно-ділові або художні дискурси, перекладач завжди змушений враховувати фактор сприйняття реципієнтом. Таке втручання у структуру тексту, зумовлене відмінностями у сприйнятті, створює для інтерпретатора певну дилему між доступністю та естетичним забарвленням. У науковій літературі підкреслюється, що намагаючись наблизити текст до читача шляхом лексико-граматичних спрощень, перекладач часто ризикує повнотою авторського задуму саме внаслідок використання необхідних трансформаційних прийомів [27]. Утім, незважаючи на складність та певні неминучі втрати, саме перекладацькі трансформації залишаються єдиними адекватним шляхом адаптації, адже їхня унікальність полягає у здатності до компенсації: те, що

неможливо або досить проблематично передати прямо, ці прийоми дозволяють відтворити опосередковано, через інші мовні рівні.

Отже, перекладацька трансформація виступає ключовим стратегічним інструментом, який дозволяє адаптувати іншомовний текст до реалій української мови та культури. Незалежно від жанру, чи то технічна інструкція, яка вимагає однозначності, чи художній роман, де важливо зберегти та передати емотивну навантаженість, саме міжмовні перетворення дають змогу компенсувати системні розбіжності між мовою оригіналу та мовою перекладу. Таким чином, відмова від дослівного перекладу на користь вмотивованих модифікацій є не тільки ознакою вільної інтерпретації, але й проявом високої фахової компетентності, що є необхідною умовою функціонування тексту в новому мовному середовищі.

3. Види перекладацьких трансформацій

Мова – це складна та жива система, яка безупинно змінюється та підлаштовується під нові потреби суспільства. Така динаміка ускладнює роботу перекладача, вимагаючи безперервного вдосконалення підходів інтерпретації тексту. Дослідник Чжао Дань зазначає, що повна рівність між оригіналом та перекладом є неможливою, оскільки значення слів у різних мовах збігається лише частково, а граматика та звукова будова майже ніколи не бувають ідентичними [69]. Таким чином, задля досягнення еквівалентного та адекватного перекладу перекладознавці найчастіше вдаються до перекладацьких трансформацій, які враховують унікальність усіх структурних рівнів мови – від лексичного та граматичного до стилістичного.

Водночас, висока варіативність перекладацьких рішень перетворює систематизацію трансформацій на справжній науковий виклик. Створення універсальної класифікації, яка б вичерпно охопила усі можливі випадки

перетворень і задовольнила б усю наукову спільноту, залишається відкритим питанням у теорії та практиці перекладу.

Однією з перших і найбільш авторитетних спроб систематизації перекладацьких прийомів стала концепція відомих канадських компаративістів Жан-Поль Віне та Жан Дарбельне. У своїй фундаментальній праці «Порівняльна стилістика французької та англійської мов» дослідники запропонували класифікацію, що базується на розмежуванні двох глобальних стратегій – прямого та непрямого перекладу. Згідно з їхньою концепцією, до методів прямого перекладу відносяться *запозичення, калькування та дослівний переклад*, а до методів непрямого перекладу – *транспозиція, модуляція, еквіваленція та адаптація*, що застосовуються у випадках структурної розбіжності мовних систем [83]. Ця праця стала знаковим етапом у теорії перекладу, адже спираючись на доробок Віне та Дарбельне, а подекуди й полемізуючи з ним, провідні вітчизняні та зарубіжні лінгвісти запропонували свої варіанти класифікацій, адаптовані до специфіки різних мовних пар.

Зокрема, вагомий внесок у розвиток класифікації зробили В. І. Карабан, А. В. Мамрак, С. Є. Максимов, О. О. Селіванова, Л. П. Наumenко та А. Й. Гордєєва.

У своєму дослідженні відомий український перекладознавець В. І. Карабан диференціює поняття лексичних та граматичних перекладацьких трансформацій. У трактуванні науковця, лексичні трансформації є інструментом адаптації тексту, що передбачає заміну лексичних одиниць оригіналу задля відтворення їхніх смислових, стилістичних та прагматичних відтінків з обов'язковим урахуванням норм і традицій цільової мови [19, 326]. До переліку лексичних прийомів дослідник відносить шість основних видів [19, 326-344]:

- *конкретизація значення слова* – заміна слова із широким значенням на слово з вузьким;
- *генералізація значення слова* – заміна вузького поняття на більш загальне;

- *додавання слова* – введення в переклад нових елементів для роз'яснення змісту або дотримання граматичних норм;
- *вилучення слова* – усунення надлишкових слів, які не несуть смислового навантаження в цільовій мові;
- *заміна слова однієї частини мови на слово іншої частини мови* – морфологічна трансформація;
- *перестановка слова* – заміна розташування лексичних елементів у тексті.

Окрему категорію становлять граматичні трансформації, сутність яких полягає у модифікації граматичних характеристик слова, синтаксичної структури словосполучення чи цілого речення [19, 18]. У межах цієї групи вчений виділяє п'ять ключових різновидів [19, 18-20]:

- *пермутація (перестановка)* – зміна порядку слів у словосполученні чи реченні;
- *субституція (заміна)* – зміна граматичних форм, частин мов або членів речення;
- *додавання* – структурне розширення речення;
- *вилучення* – структурне скорочення елементів;
- *комплексна трансформація* – одночасне поєднання кількох видів граматичних змін.

Зрештою, сам автор застерігає, що запропонована класифікація має переважно теоретичний характер, зважаючи на те, що значна частина трансформацій є змішаними за своєю природою, тобто передбачає синхронну реалізацію лексичних та граматичних змін, які неможливо чітко розмежувати [19, 20].

Дещо інший, але не менш ґрунтовний підхід до систематизації перекладацьких перетворень пропонує вітчизняна мовознавиця А. В. Мамрак. У своїй концепції дослідниця виокремлює чотири базові типи трансформацій, які охоплюють основні операції з текстом [38, 113-114]:

- *перестановка* – зміна лінійної послідовності мовних одиниць у тексті перекладу порівняно з оригіналом;
- *заміна (субституція)* – найширша категорія, що передбачає використання іншої одиниці замість вихідної. Науковиця поділяє їх на: *граматичні* (зміна морфологічних форм, частин мови та типу речення), *лексичні* (зміна обсягу значення через конкретизацію, генералізацію або логічний розвиток поняття) та *комплексні* (використання антонімічного перекладу або компенсації втраченого ефекту);
- *додавання* – розширення лексичного складу речення шляхом введення пояснювальних елементів;
- *опущення* – семантична компенсація тексту.

Окрім основних типів, авторка пропонує окрему категорію структурних трансформацій – методи адаптації форми слова однієї мови до системи іншої, до яких входять [38, 107-112]:

- *транскрипція* – відтворення звукової оболонки слова;
- *транслітерація* – передача графічного образу слова літерами цільової абетки;
- *калькування* – копіювання морфемної структури слова або фрази шляхом їхнього дослівного перекладу;
- *описовий переклад* – розкриття змісту поняття через розгорнуту дефініцію або пояснення;
- *наближений переклад* – добір відповідника, який є семантично найближчим до оригіналу;
- *трансплантація* – інтеграція лексичної одиниці в текст без зміни її графічної форми.

Подібно до В. І. Карабана, філологиня дотримується думки про неможливість чіткого відокремлення різних типів модифікацій, стверджуючи, що їм властива тенденція взаємного поєднання в процесі перекладу.

Окремої уваги заслуговує типологія, розроблена С. Є. Максимовим, у якій дослідник, узагальнюючи напрацювання попередників, виокремлює три базові категорії змін: лексичні, граматичні та комплексні лексико-граматичні.

Першу групу складають лексичні трансформації, які автор додатково диференціює на формальні (що стосуються форми) та лексико-семантичні (що стосуються значення). До них належать *транскодування (транскрипція та транслітерація), калькування, генералізація, диференціація (конкретизація) та модуляція (смісловий розвиток)* – заміна слова або фрази на логічно пов'язане поняття, що базується на причинно-наслідкових зв'язках [36, 144-145].

Окремий акцент у межах лексичних трансформацій науковець робить на модуляції або смислового розвитку, яку він інтерпретує як заміна слова або фрази на логічно пов'язане поняття, що базується на причинно-наслідкових зв'язках. Найбільш повно потенціал модуляції розкривається під час перекладу дієслівних сполучень, де вона базується на взаємозв'язках між процесами, їхніми передумовами та результатами. Максимов виділяє шість варіантів таких змін: *процес – причиною або наслідком, причину – процесом або наслідком, наслідок причиною або наслідком* [36, 145].

Другу групу становлять граматичні трансформації, які передбачають перебудову синтаксичної структури речення або зміну морфологічних характеристик слів – *транспозиція (перестановка), заміна, додавання та опущення* [36, 146].

Третю, найбільш складну групу, формують лексико-граматичні трансформації, які мають комплексний характер та охоплюють одночасно обидва рівні мови: *антонімічний переклад, цілісне перетворення* – повна перебудова внутрішньої форми висловлювання, коли перекладається не окреме слово, а

цілісна думка (часто використовується для перекладу розмовних кліше та ідіом), а також *компенсація* – відтворення втраченого змістового або стилістичного нюансу за допомогою інших мовних засобів [36, 147].

Ключовою відмінністю класифікації С. Є. Максимова є те, що перекладознавець виділив лексико-граматичні трансформації в окрему, самостійну групу. Якщо інші теоретики, лише зазначали, що зміни часто мають змішаний характер, то Максимов офіційно закріпив цей тип у своїй системі.

Оригінальний підхід до впорядкування перекладацьких прийомів пропонує українська мовознавиця О. О. Селіванова. У своїй концепції науковиця відходить від традиційного поділу та пропонує розглядати трансформації за допомогою семантики, синтактики та прагматики, розрізняючи три основні типи – формальні, формально-змістові та формально-змістові з прагматичним компонентом. *Формальні трансформації* передбачають зміну зовнішньої форми мовної одиниці при збереженні її змісту (*транскрипція та транслітерація для власних назв, калькування, перестановка, зміна частин мови або граматичних категорій, об'єднання та розбивання речень, зміна порядку слів*) [57, 203-204]. *Формально-змістові трансформації* – це складніший тип, що передбачає одночасну модифікацію форми та змісту, зумовлену розбіжностями мовних систем або контекстом. До них належать: зміни фактичного значення (*використання синонімів, антонімів, генералізації та конкретизації*); зміни емоційного забарвлення (*посилення/послаблення оцінки, метафоризація/деметафоризація*) [57, 204-206]. *Формально-змістові трансформації з прагматичним компонентом* спрямовані на адаптацію тексту для читача іншої культури аби викликати ідентичну реакцію в українського читача, що реалізується через застосування комплексу змін: *фігуративних* (адаптація тропів), *концептуальних* (заміна реалій та стереотипів), *аксіологічних* (збереження моральних та естетичних оцінок) та *мегатекстових* (введення коментарів для компенсації втраченої інформації) [57, 206-208]. Незважаючи на

складність подачі, ця система є унікальною тим, що дозволяє проаналізувати переклад з усіх боків одразу, не обмежуючись лише граматикою чи лексикою.

Найбільш розгалужену та деталізовану систему трансформаційних прийомів пропонують сучасні дослідниці Л. П. Науменко та А. Й. Гордєєва. Їхня концепція вирізняється тим, що вона інтегрує в єдину класифікацію не лише базові модифікації, а й специфічні види адаптації, пропонуючи диференціацію лексико-семантичних, граматичних та стилістичних змін.

Найбільшу увагу авторки приділяють групі лексико-семантичних трансформацій, до якої відносять [42, 4-25]:

- *вибір варіативного відповідника* – аналіз полісемантичних значень у конкретному словосполученні;
- *контекстуальна заміна* – метод передачі форми слова, розділений на *транслітерацію* (політерну), *транскрибування* (фонетичну), *мішаний тип* та *адаптивне транскодування* (пристосування до норм цільової мови);
- *антонімічний переклад* – *негативація* (введення заперечення), *позитивація* (усунення заперечення) та *анулювання* двох заперечень;
- модифікація обсягу тексту – *компресія* (вилучення надлишкових елементів) та *декомпресія* (додавання нових елементів);
- логічні перетворення – *конкретизація* (звуження значення) та *генералізація* (розширення значення);
- *калькування* та *описовий переклад*.

Наступною ланкою систематизації є граматичні перетворення, під якими перекладознавиці розуміють сукупність способів перекладу синтаксичних конструкцій із урахуванням модифікацій їхньої форми та значення порівняно з мовою оригіналу [42, 25-31]:

- *компенсація* – відшкодування втраченого змістового елемента в іншій частині тексту задля збереження повноти інформації;

- *зміна порядку слів* – перестановка компонентів речення відповідно до синтаксичних норм цільової мови;
- *поділ* – розчленування структури, яке може відбуватися як всередині речення (перетворення простого на складне), так і зовні (розбиття одного речення на кілька самостійних);
- *інтеграція* – зворотний процес об'єднання, що передбачає згортання складних конструкцій у прості або злиття кількох речень в одне задля компактності викладу.

Завершальним блоком є стилістичні трансформації – специфічні операції, спрямовані на зміну стилістичної тональності тексту, до яких відносять [42, 31-34]:

- *логізація* – стилістична нейтралізація, що полягає у заміні емоційно забарвлених слів на загальноновживані нейтральні відповідники;
- *експресивація* – заміна нейтральної лексики на образну чи стилістично забарвлену;
- *модернізація* – осучаснення тексту через заміну архаїзмів на їхні сучасні аналоги для полегшення сприйняття;
- *архаїзація* – використання застарілої лексики для відтворення історичної атмосфери або надання тексту високого стилю.

Варто зазначити, що головна цінність цієї класифікації полягає у її детальності. Авторки пропонують широкий набір інструментів, який дозволяє перекладачеві працювати з текстом на різних рівнях, починаючи від структурної перебудови речення та завершуючи роботою над емоційним тоном оповіді. Проте, певним недоліком цієї систематизації є відсутність виокремлення лексичних трансформацій як окремої групи. Об'єднання їх із семантичними в єдину категорію дещо ускладнює аналіз, оскільки через таке поєднання стає важче розрізнити трансформації пов'язані лише із зовнішньою формою слів та змінами, що модифікують їхні значення.

Узагальнюючи проведений огляд теоретичних джерел, варто зазначити, що в сучасному перекладознавстві існує велике різноманіття підходів до впорядкування перекладацьких трансформацій. Проаналізовані концепції ілюструють поступовий розвиток наукової думки від простих схем поділу на прямий та непрямий переклади, запропонованих Ж.-П. Віне та Ж. Дарбельне, до створення глибоких і детальних класифікацій у роботах В. І. Карабана, С. Є. Максимова, О. О. Селіванової та Л. П. Науменко у співпраці з А. Й. Гордєєвою. Сильною стороною сучасних систематизацій є прагнення охопити всі можливі аспекти міжмовної комунікації у процесі виконання перекладу. Науковці не обмежуються лише лексичними та граматичними замінами, а й враховують у своїх розподілах стиль, культурні особливості та вплив тексту на читача. Такий підхід дозволяє побачити повну картину змін та зрозуміти, що переклад – це не механічно виконана робота, а складний творчий процес, який вимагає постійного балансування між точністю передачі інформації та необхідністю адаптувати текст. Гнучкість у виборі модифікацій та здатність приймати нестандартні рішення задля адекватного збереження комунікативного ефекту першотвору є ключовими аспектами ефективної перекладацької діяльності. Однак, попри теоретичну цінність цих підходів, аналіз також виявив, що суттєвим слабким місцем залишається умовність будь-якої класифікації. Як слушно зауважують самі дослідники, провести чітку межу між видами трансформацій часто неможливо, адже різні мовні явища тісно переплітаються. Прагнення авторів побудувати універсальну та вичерпну типологію обмежується природою перекладу, що зумовлена нерозривною єдністю лексичного та граматичного рівнів мови, через яку зміна семантики слова майже завжди провокує структурну перебудову речення, унеможливлюючи застосування лише одного виду трансформацій.

Отже, відсутність єдиної універсальної класифікації дозволяє поєднати різні наукові підходи, що разом формують ефективний набір інструментів для

всесбічного вивчення тексту. Саме цей висновок, а також жанрова специфіка аналізованого роману І. Мак'юєна «Спокута», зумовили застосування інтегрованого добору перекладацьких трансформацій.

Методологією основою обрано систему В. І. Карабана, яка вирізняється зручним розмежуванням лексичних та граматичних змін. Проте, задля забезпечення максимальної глибини аналізу, цю базову систематизацію було модифіковано та доповнено релевантними елементами з концепцій С. Є. Максимова, Л. П. Науменко та А. Й. Гордєєвої. Відтак, ідентифікація лексичних трансформацій у практичній частині роботи ґрунтуватиметься на неповному переліку В. І. Карабана – *конкретизація, генералізація, додавання, вилучення та перестановка*, а також категорії *транскодування (транскрипція та транслітерація)* та *модуляції* за класифікаціями С. Є. Максимова та А. В. Мамрак. Водночас аналіз граматичних трансформацій також здійснюватиметься на основі типології В. І. Карабана, що охоплює *пермутацію, субституцію, додавання, вилучення, комплексну трансформацію*, доповненої прийомами *поділу та інтеграції* речень, виокремленими Л. П. Науменко та А. Й. Гордєєвою.

4. Сутність та функційне навантаження художнього перекладу

Розуміння природи перекладу пройшло тривалий та складний шлях еволюції, поступово відходячи від механістичних уявлень до глибшого усвідомлення творчої суті цього процесу. Як зазначає у своєму дослідженні видатний американо-нідерландський поет та перекладознавець Джеймс Страттон Голмс, перші наукові спроби змодельовати перекладацьку діяльність, що виникли в середині 20 століття, були переважно орієнтовані на потреби машинного перекладу. У той час текст розглядався досить спрощено, як звичайна послідовність слів, де переклад зводився трактувався як покрокова заміна лексичних одиниць однієї мови на відповідники іншої. Такий підхід ігнорував

глибинні зв'язки в тексті, фактично ототожнюючи роботу перекладача з автоматизованим процесом [72]

Вагомим етапом розвитку стала поява більш досконалих моделей, що орієнтувалися вже не на окремі слова, а цілі речення (sentence-rank models). Яскравим прикладом такого підходу є класична концепція Юджина Найди, який запропонував розглядати переклад як триетапний алгоритм. Згідно з його схемою, процес розпочинається з аналізу (analysis) вихідного матеріалу, передбачає етап перенесення (transfer) змісту та завершується реструктуруванням (restructuring) матеріалу засобами цільової мови. Це уможливило врахування синтаксичних особливостей та граматичної будови речень, що значно підвищило точність відтворення інформації [75].

Однак, Дж. С. Голмс підкреслює, що навіть такі модернізовані схеми мали суттєвий недолік, адже все ще зберігали «серійну» природу, розглядаючи текст як послідовність блоків, які оброблялися один за одним. Якщо для технічних інструкцій чи ділової документації такий лінійний підхід є цілком виправданим, то для художнього перекладу він є недостатнім. Застосування фрагментарного підходу під час інтерпретації художнього тексту є помилковим, оскільки такий текст існує як неподільна система. Художній твір неможливо перекладати фрагментарно, адже це складна естетична система, де кожне слово, ритм та образ утворюють єдиний художній задум автора.

Серед розмаїття перекладацьких жанрів художній переклад посідає виняткове місце завдяки своїй естетичній перевазі. Українська дослідниця М. Г. Шемуда зауважує, що цей процес варто кваліфікувати, як особливий вид словесної творчості, зміст якого розкривається через відтворення тексту, створеного однією мовою, ресурсами та засобами іншої мовної системи [65, 164]. Специфіка такої діяльності зумовлена необхідністю комплексної інтерпретації не лише змісту, а й авторського ідіостилу, образної системи та унікальної атмосфери першотвору. Обов'язком професійного перекладача текстів

художнього стилю є «ознайомлення» решти світу з культурною та історичною складовою твору, що перекладається. Це перетворює його на культурного посла, а виконаний переклад сприймається як репрезентація вихідної культури.

У цьому контексті сутність художнього перекладу набуває ширшого, соціокультурного виміру. Французька літературознавиця Паскаль Казанова пропонує розглядати переклад не як нейтральний лінгвістичний обмін, а як форму взаємодії в умовах нерівності мовних систем. Згідно з її концепцією, переклад функціонує як форма «нерівномірного обміну» (*unequal exchange*), де «сильні» літератури диктують правила, а «слабкі» прагнуть визнання. У такій системі функційне навантаження перекладу полягає у стратегічній «консеркації», тобто визнанні твору і саме переклад стає тим інструментом, який дозволяє тексту вийти за межі національних кордонів, накопичувати «літературний капітал» і стати надбанням світової літератури [68, 407-423].

З метою глибшого аналізу специфіки перекладацької діяльності варто звернутися до концепції українського літературознавця І. В. Лімборського, який трактує цей процес крізь призму культурного посередництва. Науковець відкидає ідею механічного пошуку дзеркальних відповідників, натомість описуючи художній переклад як простір для організації «діалогу» або навіть «полілогу» культур. Саме тут, на перетині традицій, відбувається синтез «свого» та «чужого», тобто національного та іноземного, результатом якого стають оригінальні естетичні явища та культурні поєднання [31, 67-69]. З огляду на це, однією з головних функцій художнього перекладу є здатність бути своєрідним «містком» між культурами. Перекладач виступає активним співавтором, а не пасивним передавачем інформації, аби пристосувати чужі культурні образи для їх кращого сприйняття новою аудиторією. Завдяки цьому перекладений твір перестає бути простою копією, а впливається в іншу національну культуру, збагативши її новими темами та художніми засобами, які були раніше в ній відсутні. Однак, обмеженість національного менталітету перекладача, як носія

специфічної культури, становить фундаментальну проблему неперекладності при відтворенні національно-культурної своєрідності оригіналу, що потребує поглибленого вивчення його адаптаційних стратегій [51].

Будь-яка суттєва розбіжність між оригіналом та перекладом ускладнює розуміння іншої культури, тому на перекладача покладається велика відповідальність за точність відтворення тексту. Головним критерієм виступає збереження ідіостилу, тобто індивідуального стилю автора. Дослідники тлумачать це поняття як унікальне поєднання мовних та змістових особливостей, що створюють неповторну авторську манеру та вирізняють твір з-поміж інших [32, 144]. На практиці фахівцям часто доводиться балансувати між збереженням експресивності тексту та його відповідності оригіналу. Успішний переклад ґрунтується на синтезі цих двох вимог, відкидаючи шлях вибору між ними. Для цього також важливо зберігати такі елементи стилю, як авторська гра слів, гумор та унікальний словниковий запас автора [32, 144]. Цей аспект є особливо вагомим на тлі сучасного відродження українського книговидання, де конкурентоспроможність перекладу безпосередньо залежить від його художньої довершеності. Адже не менш важливою є естетична сутність для збереження ідіостилу, що є фундаментальною ознакою художнього перекладу загалом. Саме естетична складова тексту відображає унікальне авторське світобачення, тому вкрай важливо, аби перекладач використовував широкий спектр трансформацій, гарантуючи, що читач відчує такий самий емоційний, візуальний та інтелектуальний досвід, який автор заклав у свій витвір.

Розширюючи уявлення про роль художнього перекладу в літературному процесі, доцільно звернутися до теорії полісистем Ітамара Евен-Зогара. Лінгвіст розглядає перекладну літературу не як сукупність окремих текстів, а як динамічну складову культурного простору реципієнта. Функційне навантаження художнього перекладу є змінним та безпосередньо залежить від того, яку позицію, центральну чи периферійну, він займає в системі літератури у

конкретний історичний період [71, 46-47]. Коли національно література є «слабкою», а саме перебуває на етапі формування або переживає кризу, переклад здатний зміщуватися у центр полісистеми. За таких умов він виконує роль каталізатора змін, імпортує в мову відсутні жанри, художні прийоми та стилістичні засоби. Натомість у стабільних та розвинених літературних системах переклад зазвичай тяжіє до периферії, де основною задачею стає адаптація до вже затверджених норм та моделей, часто перетворюючись на засіб збереження застарілих естетичних смаків, які втратили свою актуальність у межах вихідної літератури [71, 49-51]. Така взаємозалежність покладає на перекладача особливу відповідальність за визначення функційного навантаження тексту, адже саме фахівець повинен відчувати потреби цільової культури та обрати ту стратегію, новаторську чи консервативну, яка дозволить твору найефективніше реалізувати свій потенціал у новому літературному середовищі.

Отже, художній переклад слід сприймати як складний творчий акт, що не обмежується звичайними мовними перетвореннями. Основна мета полягає у необхідності зберегти неповторний авторський стиль та емоційну атмосферу твору одночасно підтримуючи міжкультурну комунікацію. Залежно від своєї позиції в літературній системі переклад здатний слугувати інструментом збереження традицій або ж ставати джерелом інновацій культурного простору. Чітке розуміння сутності та усіх функційних навантажень дозволяє перекладачеві уникати некерованого та інтуїтивного перекладацького процесу, а свідомо та стратегічно обирати ті трансформаційні прийоми, які гарантують створення якісного та адекватного художнього перекладу, здатного транслювати глибинні сенси оригіналу без спотворення його композиційної цілісності.

Висновок до розділу 1

У першому розділі здійснено комплексний аналіз теоретичних засад перекладознавства, що охоплює інтерпретацію та класифікацію перекладацьких трансформацій, з'ясування їхньої стратегічної ролі, а також визначення сутності та функційного навантаження художнього перекладу. За результатами проведеної розвідки встановлено, що для досягнення еквівалентності та адекватності перекладач застосовує систему спеціальних прийомів, відомих як перекладацькі трансформації. Ці модифікації спрямовані на збереження авторського ідіостилу, образності та комунікативно-естетичного впливу оригіналу в новому мовному середовищі.

Теоретико-методологічне підґрунтя роботи сформовано на основі наукових розвідок провідних вітчизняних, В. І. Карабан, І. В. Корунець, Л. П. Науменко, О. О. Селіванова, С. Є. Максимова, А. В. Мамрак, М. Г. Шемуда, та зарубіжних дослідників, Луї Єльмслев, Ноам Хомський, Гарріс Зелліг, Жан-Поль Віне, Жан Дарбельне, Юджин Найда, Джеймс С. Голмс, Ітамар Евен-Зогар, Паскаль Казанова. Перекладацькі трансформації визначено як базовий інструмент подолання розбіжностей між мовами, проте варто зазначити, що різні перекладознавці пропонують відмінні підходи тлумачення цього поняття, від суто лінгвістичних змін до комплексних знаково-сміслових перетворень.

У другому підрозділі розглянуто роль перекладацьких трансформацій як стратегічного елемента процесу перекладу. Обґрунтовано, що застосування цих прийомів – це свідомий вибір інтерпретатора задля подолання системних відмінностей мов та досягнення адекватності вихідного тексту. Використання трансформацій варіюється залежно від жанрової специфіки, адже якщо у технічних та юридичних текстах пріоритетом є термінологічна точність, то художній переклад вимагає передусім збереження естетичної цінності та ідіостилу митця. Окрему увагу приділено стратегії прагматичної адаптації, яка

дає змогу збалансувати точність відтворення оригіналу з потребами та очікуваннями цільової аудиторії.

Далі проаналізовано класифікації перекладацьких трансформацій запропоновані провідними українським та зарубіжними теоретиками, зокрема Ж.-П. Віне та Ж. Дарбельне, В. І. Карабаном, С. Є. Максимовим, О. О. Селівановою, А. В. Мамрак, Л. П. Науменко та А. Й. Гордєєвою. З огляду на мету дослідження, для проведення практичного аналізу роману сформовано інтегровану систематизацію перекладацьких засобів. За її основу взято систему В. І. Карабана з поділом на лексичні та граматичні трансформації, яку доповнено доцільними інструментами інших концепцій або ж скорочено через недоцільність використання трансформацій у романі або їхньої відсутності. Групу лексичних трансформацій – *конкретизація, генералізація, додавання слова, вилучення слова, перестановка* – розширено категорією *транскодування (транскрипція та транслітерація)* за С. Є. Максимовим, а також категорією *модуляція* за А. В. Мамрак. Групу граматичних трансформацій – *пермутація, субституція, додавання, вилучення, комплексна трансформація* – доповнено прийомами *поділу та інтеграції* речень за класифікацією Л. П. Науменко та А. Й. Гордєєвої. Цей методологічний інструментарій визнано найефективнішим для виявлення специфіки відтворення художнього тексту.

У четвертому параграфі розкрито сутність та функційне навантаження художнього перекладу, як специфічного виду творчої діяльності. Виявлено, що пріоритетним завданням цього процесу є створення естетичного феномену, здатного відтворити унікальний авторський стиль та емоційну атмосферу оригіналу. З'ясовано, що художній переклад відіграє важливу соціокультурну роль, та є інструментом міжкультурного діалогу та засобом інтеграції творів у світовий простір. Також, залежно від своєї позиції в літературній системі переклад або слугує фактором збереження традицій, або новаторським рушієм,

що покладає на перекладача особливу відповідальність за вибір стратегій адаптації іншомовного тексту.

РОЗДІЛ 2. МАЙСТЕРНІСТЬ О. СМОЛЬНИЦЬКОЇ В МОДЕЛЮВАННІ ПЕРЕКЛАДАЦЬКИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ ХУДОЖНЬОГО ТЕКСТУ ІЄНА МАК'ЮЕНА «СПОКУТА»

1. Вплив перекладацьких трансформацій на сприйняття роману «Спокута» І. Мак'юена у перекладі О. Смольницької

Художній переклад, як ключовий елемент міжлітературної взаємодії, відіграє центральну роль у національному літературному процесі, оскільки його естетична функція полягає у відтворенні не лише сюжету, але й авторського філософсько-світоглядного бачення [10]. Створення автором складного та багатовимірного світу вимагає від перекладача вищого рівня компетенції, що охоплює не лише вправне володіння мовою, а й здатність використовувати власні фонові знання задля успішної реконструкції історичного та культурного контексту твору.

Для повного розуміння впливу перекладацьких трансформацій на сприйняття картини світу роману «Спокута» І. Мак'юена у перекладі О. Смольницької, необхідно спершу розглянути його особливості як цілісної художньої системи, а вже потім перейти до детального дослідження того, як саме застосування лексичних і граматичних модифікацій зберігає структурну цілісність та психологічну достовірність оповіді. Цей методологічний підхід забезпечує необхідну базу для аналізу того, як свідомі перекладацькі рішення впливають на когнітивне та емоційне сприйняття тексту цільовою аудиторією.

У межах літературного дискурсу постать автора роману Ієна Мак'юена завжди викликала різні реакції серед критиків, через неоднозначність його діяльності, адже у його творах часто центральною темою виступає мотив смерті [21]. Однак, саме робота над роман «Спокута», опублікованим у 2001 році, подарувала письменнику безліч позитивних рецензій критиків, декілька премій та нагород. Щоправда, твір також викликав полеміку серед літературознавців –

тоді як одні констатували стилістичні прорахунки, як-от фрагментарність сюжету та вторинність художніх засобів через стилізацію під класичні зразки, інші підносили авторську віртуозність у глибинній розробці ідейно-художньої структури [67].

Фактологічною основою для сюжетних подій роману стали документи, виявлені в архівах Імператорського військового музею. Ця установа відіграла визначальну роль у процесі створення твору, надавши автору першоджерело та слугуючи його тривалим робочим простором для дослідницької діяльності.

Таким чином, докуменальні свідчення, що лягли в основу роману, були трансформовані в багаторівневу художню оповідь. Для подальшого аналізу трансформацій критично важливим є коротко окреслити сюжетну канву та ключові конфлікти роману.

Роман поділено на три частини та охоплює період із 1935 року до 1999 року, де у першій частині, одного спекотного дня в англійському маєтку Таллісів відбувається зав'язка усієї історії – тринадцятирічна Брайоні Талліс, сповнена літературних амбіцій, некоректно інтерпретує взаємини своєї старшої сестри Сесилії та юнака Роббі Тернера, що стає причиною звинувачення його у важкому злочині та подальшого ув'язнення. Події другої частини твору оповідаються під іншим кутом, адже тепер це історії Роббі, його військової служби під час Другої світової війни та важкий морально-фізичний досвід евакуації з Дюнкерку. У той час як Брайоні, відчуючи тягар провини, на користь коледжу обирає роботу у шпиталі медсестрою, бажаючи хоч якось компенсувати скоєне. Третя частина відкриває очі читачам, адже у весь цей час, усі попередні події були романом самої Брайоні, її баченням подій минулого. Вона десятки разів переписувала фінал історії її сестри та Роббі, проте в реальності вони загинули ще до закінчення війни, так і не пізнавши щасливого життя разом [20].

Саме багат шаровість сюжету роману та його складна структурна побудова окреслюють три центральні смислові домінувати твору – кохання, війна та

спокута. Розгортання цих проблем у різних просторово-часових площинах формує глибокий історичний і психоемоційний фон оповіді. У центрі роману постає показовий для Мак'юена мотив раптового й доленосного зламу, коли поєднання випадковостей і психологічного напруження кардинально змінює життя інколи настільки різних персонажів [54].

Окремої уваги потребує прагнення письменника максимально наблизити художнє зображення до реальних історичних умов, зокрема через використання автентичної лексики, описів побутових деталей військового часу та точне відтворення соціального контексту. Така орієнтація на документальність суттєво ускладнює процес перекладу, оскільки вимагає від перекладача не тільки мовної майстерності, а й здатності коректно відтворити історичну атмосферу, зберігаючи смислову та стилістичну точність. Через виважене використання лексики і синтаксису Мак'юен ефективно відтворює психологічний стан героїв і підкреслює їхній соціальний статус [53].

Як наслідок цієї багатовимірності художніх засобів та стилістичної непостійності тексту перед перекладачем постає завдання не лише передати проблемно-тематичну прощину роману, а й зберегти тональність, символічну насиченість, історичну достовірність та внутрішню логіку авторського ідіостилу. Тому після окреслення ключових сюжетних ліній та провідної проблематики твору логічним кроком є звернення до аналізу того, як лексичні та граматичні трансформації впливають на відтворення особливостей в українському перекладі О. Смольницької, забезпечуючи цілісність художнього задуму та емоційну переконливість тексту для цільової аудиторії.

Застосування лексичних і граматичних перекладацьких трансформацій суттєво визначає те, як цільовий читач сприймає художній текст, адже саме ці зміни торкаються добору слів, смислових відтінків, структури формулювань та способів організації синтаксису. Ці трансформації є невід'ємною складовою роботи перекладача, оскільки забезпечують не лише формальну зрозумілість, а й

семантичну та стилістичну відповідність перекладу оригіналові. Завдяки ним текст може бути адаптований до норм і особливостей української мови, водночас зберігаючи авторську інтенцію, ритм і внутрішню логіку висловлювання.

З огляду на важливість адекватного відтворення смислових і стилістичних особливостей роману, доцільно насамперед розглянути вплив лексичних трансформацій, адже вони формують основу для передання авторської думки, семантичних нюансів та емоційно-асоціативного забарвлення тексту.

Лексичні трансформації проявляються через введення нових слів, модифікацію їхніх значень та пристосування оригінального тексту до специфіки мовно-культурного оточення [16]. Лексичні трансформації зумовлені тим, що словникові системи вихідної та цільової мов відрізняються за значенням, структурою та внутрішніми зв'язками, тому перекладач змінює форму вираження без порушення змісту. Оскільки лексика функціонує як цілісна мережа взаємопов'язаних елементів, добір перекладацьких відповідників потребує врахування контексту, стилістики та можливих комбінацій слів у мові перекладу [14].

Лексичні трансформації в українському перекладі О. Смольницької спрямовані на зміну словникового складу та семантичних відтінків слів, що безпосередньо впливає на образність і смислове наповнення тексту та визначає сприйняття роману читачем. Перекладачка ефективно застосовує адаптацію реалій через генералізацію або конкретизацію, до прикладу, вузькоспеціалізовані чи культурно забарвлені англійські лексеми, у тому числі терміни пов'язані з воєнним контекстом, замінюються на більш загальні або детальні українські відповідники, що робить художній світ твору зрозумілішим і стилістично органічним для української аудиторії. Додатково Смольницька широко використовує експлікацію – вводячи додаткові слова для розкриття емоційних, логічних або ситуативних нюансів, особливо в роботі з насиченою та емоційно забарвленою лексикою роману. Такого виду трансформації дозволяють зробити

внутрішні переживання персонажів більш очевидними та емоційно значущими, підсилюючи драматично напруженість сцен і забезпечуючи збереження авторської комунікації з читачами.

Поряд із лексичними змінами важливу роль також у перекладі відіграють граматичні трансформації, адже саме вони визначають побудову речень, відтворення часових структур та логічні зв'язки, що впливають на ритміку та сприйняття тексту. Граматичні мовні трансформації полягають у перетворенні граматичних одиниць оригіналу на відповідні одиниці з іншими граматичними значеннями у мові перекладу [59].

Граматичні трансформації, які використовує О. Смольницька, суттєво впливають на структуру, ритм і динаміку оповіді. Ці модифікації охоплюють заміну частин мови, модифікацію синтаксичних конструкцій та зміну форми речень, що забезпечує збереження цілісності наративу. Перебудова синтаксису дозволяє досягти граматичної точності та логічної плавності тексту, відповідно до норм української мови, запобігаючи стилістичній невідповідності або надмірній буквальності під час перенесення англومовних структур. Окрім того, граматичні зміни дають змогу перекладачці привертати увагу читача та виокремлювати певні дії чи стани, що особливо важливо для складних авторських конструкцій Мак'юена, адже це дозволяє підкреслити ключові елементи психологічних сюжетів роману. Систематичне та вмотивоване використання граматичних адаптацій ефективно підтримує стилістичну автентичність першотвору та забезпечує його адекватне відтворення.

Отже, завдяки поєднанню різноманітного роду лексики та вдалим маніпуляцій з граматиною, О. Смольницька не тільки влучно інтерпретує сюжетні особливості, велику кількість деталізованих описів навколишнього середовища та емоційний тон розповіді, але й водночас, орієнтуючись на вихідний текст, розкриває головних персонажів твору, а саме складне життєве становлення Брайоні Талліс, що протягом усього твору відчуває спокуту через необдуманий

вчинок її дитинства; важку долю Сесилії Талліс та Роббі Тернера, що змушені відчувати на собі всі можливі страхи Другої світової війни. Застосування лексичних та граматичних трансформацій дозволяє автору перекладу вільно передавати усі внутрішні переживання, думки та конфлікти героїв; допомагає змальовувати жорстоку реальність воєнного світу та емоційну напруженість їхніх взаємин.

2. Компаративний аналіз, обґрунтування застосування та систематизація лексичних перекладацьких трансформацій художнього твору «Спокута» І. Мак'юена у перекладі О. Смольницької

У процесі дослідження лексичних перекладацьких трансформацій стало очевидним, що опора виключно на одну класифікацію не дозволяє вичерпно схарактеризувати фактичний матеріал, оскільки жодна з концепцій не здатна охопити всього спектра перекладацьких рішень, реалізованих О. Смольницькою під час перекладу роману «Спокута» І. Мак'юена. Методологічним підґрунтям слугує система В. І. Карабана, проте задля досягнення максимальної точності аналізу цю базову структуру було адаптовано – вилучено категорії, що не знайшли місця у досліджуваному тексті, та залучено інструментарій інших теоретиків. Зокрема, корпус лексичних трансформацій (конкретизація, генералізація, додавання, вилучення та перестановка) суттєво розширено категорією транскодування (транскрипція та транслітерація) за С. Є. Максимовим, а також прийомом модуляції або смислового розвитку за систематизацією А. В. Мамрак.

Найпродуктивнішим прийомом серед лексичних трансформацій у перекладі роману є *конкретизація* значення слова – 112 трансформацій, що становить 20.7% від загальної вибірки. Висока частотність використання зумовлена необхідністю звуження семантичного обсягу англійських лексем, що забезпечує створення художньої виразності та адаптує вихідний текст під потреби українського читача, поєднуючи колорити двох культур.

Поняття конкретизації розглядається як процес, що передбачає заміну одиниць вихідної мови, що позначають широкі, родові поняття, на більш специфічні видові відповідники в мові перекладу. Необхідність такого перетворення зумовлена міжмовними відмінностями, оскільки часто лексема оригіналу має настільки узагальнене значення, що її пряме відтворення не здатне забезпечити адекватну та повноцінну смислову еквівалентність. Аби уникнути семантичних неточностей та максимально передати контекстуальний зміст твору, перекладач вдається до уточнення, обираючи варіант із чіткішою та вужчою семантикою [44].

Яскравим прикладом застосування прийому конкретизації є переклад фрагменту, де описується намір персонажа повернутися додому. В оригінальному тексті автор використовує словосполучення «*return to the countryside* [73, 12]», де лексема «*countryside*» дослівно означає «сільська місцевість» або «периферія», що в англійській мові має більш узагальнене значення, позначаючи будь-яку територію за межами міста. Однак у перекладі О. Смольницької це поняття конкретизується: «*повернутися до села* [37, 2]». Вибір вужчого за семантикою іменника «село» дозволило перекладачеві чітко окреслити локацію подій та наблизити текст до сприйняття українського читача, для якого це поняття є більш природним та емоційно забарвленим у контексті родинного дому.

Ще одним цікавим випадком семантичного уточнення, поєднаного зі стилістичною виразністю, є опис лісового пейзажу, де в оригіналі вжито стандартну лексичну одиницю «*The cool high shade of the woods...*[73, 23]». У цьому контексті слово «*shade*» має широке словникове значення, що охоплює поняття «тінь, напівтемрява, холодок», вказуючи насамперед на фізичний стан захищеності від сонячного світла. Український переклад пропонує значно виразнішу інтерпретацію – «*Прохолодна висока силуетка лісу...*[37, 10]», де вибір слова «силуетка», полонізм французького походження, що означає «силует», «обрис». Такий вибір трансформації не лише деталізує картину,

перетворюючи безформну тінь на графічний контур дерев, але й додає тексту вишуканого, дещо архаїчного відтінку.

Особливої уваги заслуговує перекладацьке рішення у сцені, сповненій прихованого драматизму та інтимності. Описуючи момент, коли героїня йде геть, автор використовує стилістично нейтральний іменник для позначення місця дії – «...as she walked away from him, barefoot across the lawn...[73, 33]», де слово «lawn» є стандартним позначенням доглянутої ділянки з травою – «газон», і зазвичай виконує суто номінативну функцію. У той час в українському контексті цей образ набуває виразного звучання – «...коли вона пішла від нього босоніж через моріжок...[37, 16]», адже відмовившись від прямого відповідника, перекладачка вдається до конкретизації, обираючи слово «моріжок», що означає густа молода трава, та завдяки зменшувально-пестливому суфіксу, надає опису ніжності, що гармонійно підкреслює романтичний підтекст ситуації.

У фрагменті, де описується господарське начиння, автор вживає словосполучення – «...tractor tire propped against a deck chair...[73, 50]». Зазвичай «deck chair» – це «шезлонг» або «лежак», що часто асоціюється з відпочинком, однак в українській версії цей предмет побуту зазнає вмотивованої трансформації – «...з тракторного колеса, притулена до дзиглика...[37, 27]», адже О. Смольницька відмовляється від буквального відтворення, яке б дисонувало з прозаїчним образом «тракторного колеса», і замінює його на стилістично насичене слово «дзиглик» – «маленький стільчик, табурет». Ця лексична заміна дає змогу природно вписати об'єкт у сільську атмосферу сцени та надає перекладу автентичності, відображаючи стиль розповіді, який більш наближений до щоденного мовлення персонажів.

Насиченим на перекладацькі рішення є речення, де авторка перекладу використовує серію уточнень для створення детального та живого образу. В оригіналі опис пробудження героя подано досить нейтрально – «Then he was awake, on his bed, on his back, staring at the darkness in his cell. [73, 165]», проте

інтерпретований варіант набуває більшої деталізації та експресивності – «*Потім він прокинувся та, лежачи на матраці горічерева, втупився в пільму комірчини.* [37, 104]». У цьому випадку стратегія застосування конкретизації реалізується на трьох рівнях: загальне поняття «*bed*», тобто «*ліжко*», замінено на конкретний предмет – «*матрац*», що підкреслює спартанські умови, у яких перебував головний персонаж. Нейтральне словосполучення «*on his back*», що дослівно означає «*на спині*», трансформовано за допомогою колоритного прислівника «*горічерева*», який додає контексту природності, а іменник «*cell*», що переважно перекладається як «*камера*» або «*відсік*», передано емоційно забарвленим словом «*комірчина*», акцентуючи увагу на тісності простору. Завдяки такому поєднанню лексичних заміन, український текст стає значно легше візуалізувати в порівнянні з оригіналом.

У перекладі фрази «*took up a brush and a tin of blacking...*[73, 78]», що описує приготування до чищення взуття, застосовано прийом конкретизації з елементами історичної стилізації. Оригінальне словосполучення позначає бляшанку із засобом для чорніння шкіри («*blacking*» застаріла назва крему для взуття), натомість перекладачка подає його як «*Узявши щітку і слоїчок вакси...*[37, 46]», використовуючи колоритний іменник «*слоїчок*» (зменшувальне від «*слоїк*», що означає «*скляна посудина*» та має праслов'янське походження), а саму рідину номінує як «*вакса*» (запозичення з німецької, традиційне для позначення старих засобів догляду). Така комбінація викликає у читача чіткі асоціації з домашнім побутом минулого, орієнтуючись саме на україномовну аудиторію, майстерно відтворюючи часовий колорит оповіді.

Наступною за кількістю виявлених та проаналізованих одиниць є трансформація *генералізації*, частка якої становить 88 випадків (16.3% від загальної вибірки). Генералізація є оберненою до конкретизації лексичною трансформацією, що проявляється у заміні одиниці вихідної мови з вузькою, видовою семантикою на відповідник із ширшим, родовим значенням [52]. У

перекладі О. Смольницької застосування прийомів генералізації відбувається за трьома основними напрямками: 1) прагматична адаптація реалій, що дозволяє уникнути громіздких описових конструкцій та подолати лінгвокультурні труднощі; 2) усунення надмірної деталізації, де узагальнення це інформаційна компресія, що забезпечує динаміку оповіді та фокусує увагу на дії, а не на зайвих характеристиках об'єктів; 3) стилістична адаптація, яка необхідна для дотримання норм єднання тексту та збереження ідіоматичності українських фразеологічних зворотів. Свідомий вибір даної трансформації, дозволив перекладачці гармонізувати цільовий твір, зберегти культурні особливості та уникнути стилістичної незграбності.

Наприклад, у фрагменті «...*Briony's was a shrine to her controlling demon...*[73, 12]», описуючи внутрішній світ та прагнення героїні до порядку, автор використовує вузькоспеціалізовані лексичні одиниці, де лексема «*shrine*» є стандартним позначенням доглянутої релігійної ділянки – «святиня» або «святилище», тимчасом як в українському контексті перекладачка застосовує генералізацію обираючи слово «храм» – «кімнатка Брайоні була храмом, де мешкав дух стриманості...[37, 2] – яке може використовуватися для опису будь-якої будівлі, яка призначена для релігійних або духовних цілей, де проводяться релігійні обряди або молитви. Подібна трансформація застосована і до слова «*demon*», що має багато різноманітних значень: «демон, спокусник, диявол», сатана, проте перекладачка використала слово «дух», яке є більш загальним та допомагає уникнути можливих негативних асоціацій, адже зосереджується на внутрішній сутності героїні (дух стриманості), а не на зовнішній злій силі.

Також застосування генералізації часто зумовлено вузьким або специфічним значенням, яке важко відтворити одним словом в українській мові, не вдаючись до описового перекладу. До прикладу у реченні «...*through the iron kissing gate...* [73, 23]» оригінальне діалектне британське словосполучення «*kissing gate*» має чітке значення – воріт, що обертаються та мають форму літери

V, і дозволяють проходити лише одній людині за раз. Втім, у перекладі: «...через залізну загороду в полі...[37, 10]», використано загальне слово «загороду», що має ширше значення і позначає будь-який тин чи паркан, що відгороджує що-небудь. Вибір цього слова замість детального опису дозволяє зберегти динаміку та темп розповіді, оскільки деталі конструкції воріт не є критично важливими для подальшого сюжету, а передача загальної функції є достатньою для українського читача.

Подібний прийом застосовано і у наступному фрагменті твору – «...*she watched him buffing his brogues with a yellow duster*. [73, 78]», де лексему «brogues», що позначає конкретний вид чоловічих черевиків, а саме «грубі черевики», перекладено як узагальнене поняття – «взуття» – «...споглядала, як він полірує своє взуття жовтою щіткою. [37, 46]». Цей варіант також не є критично необхідним для сюжету і зберігає сюжетну нейтральність. Слово «*duster*» також має вузьке значення, позначаючи «ганчірку або спеціальну серветку для витирання пилу або полірування», проте у перекладі воно інтерпретовано як «щітка», аби уникнути незграбного та прямого перекладу, адже саме це слово в українському побутовому контексті викликає асоціації з традиційним інструментом для догляду за взуттям, що робить опис дії більш звичним для аудиторії.

Ще одним гарним випадком застосування цього виду трансформації є речення з описом нездійснених амбітних планів персонажа у житті – «...*and the planned hike from Calais to Istanbul*. [73, 26]», де для слова *hike*, що має конкретне значення «тривала прогулянка пішки; похід», використано узагальнене поняття «мандрівка» – «...та плани на мандрівку з Кале до Стамбула [37, 12]». Модифікація є цілком виправданою, адже відстань від Кале до Стамбула досить велика, і в контексті невизначеності планування «мандрівка» краще передає задум та географічні масштаби, аніж вузький термін «похід».

У наведених далі прикладах О. Смольницька свідомо відходить від анатомічної точності оригіналу, адже робить це з метою досягнення функціональної природності фразеологічних зворотів, які переважають в українському літературному мовленні. Зокрема, у фрагменті «*By his handsome cheekbones the muscles twitched with the movement...*[73, 78]» лексичний гіпонім «*cheekbones*», що позначає лише кісткову частину обличчя нижче очей – «*вилиці*», замінено на гіперонім «*щоки*» – «*На його красивих щоках у такт рухам посмикувалися м'язи...*[37, 46]», що зумовлено описом мімічної дії (посмикування м'язів), який в українській художній прозі природніше функціонує з узагальненим терміном «*щоки*». Наступний приклад ілюструє аналогічний перекладацький прийом, адже у реченні «*He bared his gums...*[73, 79]», слово «*gums*» має анатомічний відповідник «*ясна*». Проте дослівна дія «оголив свої ясна» неприйнятна для нашого мовного вжитку, особливо у складі фразеологічних зворотів. Тому перекладачка змінила вузький термін на більш функціональний «*зуби*» – «*Вишкірив зуби...*[37, 46]». Це рішення дозволяє зберегти стійкий вираз «*вишкірити зуби*», запобігаючи стилістичній незграбності та посилюючи виразність оригінального образу.

Ще однією важливою лексичною трансформацією є *додавання слова* або *декомпресія*. Цей вид модифікації був зафіксований у 73 випадках, що становить 13.5% від загальної кількості проаналізованих одиниць.

Необхідність розширення лексичного складу речення під час перекладу, спричинене потребою відтворити смислові зв'язки, які в іноземній мові часто ігноруються через високий ступінь компресії англійського мовлення. Введення додаткових лексем в українському варіанті слугує засобом відновлення логічної структури висловлювання та забезпечення повноти передачі інформації згідно з нормами українського правопису [9]. Застосування декомпресії у перекладі твору здебільшого спрямоване на розкриття прихованої інформації та пояснення культурно-специфічних реалій, що впливають на ясність сприйняття історії.

Окрім того, введення додаткових лексичних одиниць деталізує психологічні аспекти, відтворюючи точніше внутрішні стани персонажів, а також адаптує образи до естетичних норм української мови.

Цей прийом простежується у фрагменті: *«If this was supposed to be a joke, Briony ignored it. [73, 14]»* – «Якщо це й було жартом, Брайоні ігнорувала такі випадки [37, 3]». В оригінальному реченні дієслово *«ignored»* керується ситуативним займенником *«it»*, який безпосередно відсилає до іменника *«joke»*, проте для українського читача така зв'язка є стилістично нечіткою або ж інформаційно недостатньою аби передати емоційний підтекст сцени. Саме тому перекладачка вводить додатковий елемент – іменник *«випадки»*, що трансформує абстрактний об'єкт ігнорування на більш агресивні вербальні атаки, розширює контекст та підсилює логічний зв'язок між реченнями.

Цікавим випадком застосування лексичного додавання, що постає у формі декомпресії прихованого драматизму, є частина опису: *«...curled up at the base of a giant oak, beautiful and dead...[73, 20]»*, де застосовано трансформацію у формі додаткового прикметника *«застиглу»* – *«...під корінням велетенського дуба, застиглу, прекрасну і мертву...[37, 8]»*, що конкретизує стан тіло, акцентуючи увагу на абсолютній нерухомості та безжиттєвості, що увиразнює трагічне забарвлення сцени. Аналогічна експлікація спостерігається і для подальшого опису деталей у реченні: *«...wearing the ballet pumps with the pink ribbon straps...[73, 20]»*, де з'являється дієприкметник *«перевинуті»* – *«...взуту в бальні черевички, перевинуті рожевими стрічками...[37, 8]»*. Доданий елемент деталізує положення стрічок, підкреслюючи їхню тендітність та створюючи яскравий контраст із трагічним контекстом смерті.

Ефективність цього прийому простежується у фрагменті, який ілюструє опис рослинності: *«They had tumbled into their own symmetry,...a distribution between the irises and the rosebay willow herb... [73, 27]»*, адже слово *«tumbled»* вказує на хаотичний, природний рух та створює образ невимушеної гармонії без

ніяких прямих ознак симетричності. А ось у перекладі цей образ зазнає семантичного уточнення: «Вони створили власну дику симетрію...розподіл окремо ірисів і окремо кипрею... [37, 12], де з'являється слово «дику», що робить явним ідею нерукотворності, яка в англійському тексті лише мається на увазі. Крім того, додавання повторювального прислівника «окремо» конкретизує характер «розподілу», підсилюючи контраст між природним хаосом та штучним порядком.

Також характерним зразком розширення з метою адаптації тексту є уривок, де героїня розмірковує про цінність сімейної реліквії: «...*how much it might fetch at Sotheby's* [73, 27]». – «...скільки може коштувати така ваза на аукціоні «Combic» [37, 13].» Для англomовного читача, зануреного в контекст, зрозуміло, що об'єкт думки позначений займенником «it» – це посилення на раніше згадану вазу, а місце потенційного продажу «at Sotheby's» – всесвітньо відомий аукціонний дім. Така трансформація робить зміст речення миттєво зрозумілим для української аудиторії, усуваючи можливу двозначність.

Варто звернути увагу на приклад, у якому героїня намагається зрозуміти природу керування власними рухами, автор описує цей процес лаконічно: «*She brought her forefinger closer to her face and stared at it, urging it to move.* [73, 37]» – «Вона наблизила вказівний палець до обличчя й дивилася на пучку, силою думки закликаючи її рухатися. [37, 18]». О. Смольницька не вперше застосовує подвійну декомпресію, і це речення також не є виключенням. Замість абстрактного займенника «нього», тобто «пальця», вжито іменник «пучка», що фокусує увагу читача на конкретній точці. Також, дієслово «urging» – «закликаючи» доповнено словосполученням «силою думки», яке демонструє внутрішній психологічний процес, адже героїня не просто хоче аби її палець поворухнувся, вона намагається змусити його це зробити ментальним зусиллям.

У перекладі частини речення «...*it was a mermaid who rose to meet her in her own full-length mirror.* [73, 86]» як «...менер з дзеркала на повний зріст на неї

дивилася русалка, діва морська, що виплила з глибин [37, 51].» спостерігається виразний приклад лексичного розширення з метою поетизації текстів. У першотворі письменник використовує лаконічний міфологічний образ «*mermaid*», який у британській культурі асоціюється з красою та чарівністю. Однак в українській міфології слово «*русалка*» має суперечливу конотацію, іноді пов'язане із небезпечними або навіть демонічними істотами, що не відповідає романтичному контексту сцени. Аби уникнути небажаних асоціацій та підкреслити красу героїні, перекладачка додає словосполучення «*діва морська*», яке допомагає відтворити естетичний задум автора.

Приклад «*the temple, wearing its own black band, grieved for the burned-down mansion...*[73, 67]» інтерпретовано в українському варіанті як «*храм убрався в жалобну чорну стрічку, оплакуючи згорілий маєток...*[37, 38]», де оригінал має словосполучення «*black band*», що є культурно впізнаваним символом трауру, тому автор повністю покладається на фонові знання читача та уникає будь-яких уточнень. Українська версія розширена за допомогою означального прикметника «*жалобну*» аби уникнути можливої двозначності, чітко закріплюючи значення «*чорної стрічки*» для українського читача, а також аби посилити трагічну тональність уривка, акцентуючи увагу на «*скорботі*» архітектурної споруди.

Трансформація *вилучення* у досліджуваному перекладі становить 65 одиниць (12%). Як протилежність додаванню, лексична компресія спрямована на усунення лексем, які з погляду цільової мови є семантично надлишковими. Цей процес дозволяє позбутися небажаної тавтології, оскільки вилучені компоненти вже імпліцитно присутні у змістовій структурі висловлювання [55].

Більшість трансформацій вилучення, застосованих О. Смольницькою, спрямовані на компресію слів або словосполучень, які не несуть критичного смислового навантаження для сприйняття контексту або видаються нелогічними в структурі українського речення.

Характерним випадком спрощення тексту є переклад фрагмента, що описує омріяне майбутнє, де в оригіналі роману автор зображує картину весілля «*on a windy sunlit day in spring* [73, 11]», у якому прикметник «*windy*», вітряний, додає реалістичності погодним умовам. Проте в перекладі ця деталь зникає «...*та весіллям з принцом-лікарем «у сонячний весняний день»* [37, 2]», адже перекладачка вирішила відмовитися від згадки про вітер, аби не перенавантажувати речення зайвими означеннями. Головний акцент зроблено на словах «*сонячний*» та «*весняний*», а вилучення слова «*windy*» робить український варіант легшим та мелодійнішим для читання, не змінюючи загальну атмосферу сцени.

Цікавим є підхід інтерпретаторки до відтворення назв рослин у сцені опису старого саду. У першотворі письменник досить детально перераховує, що саме росло між плитами тераси: «...*yellow and gray mottled terrace where chamomile and feverfew grew between the paving cracks.* [73, 24]», а саме згадано дві різні, хоча й споріднені рослини родини айстрових – «*chamomile*», ромашка, та «*feverfew*», маруна дівоча. В українському перекладі цей перелік спрощено: «...*жовто-сіре шахове поле тераси, де між плит росла ромашка* [37, 11]», вилучаючи лексему «*feverfew*» та залишаючи узагальнений образ «*ромашки*». Таке рішення є цілком вмотивованим, оскільки візуальна подібність цих рослин дозволяє об'єднати їх в один художній образ без шкоди для візуалізації уривка. Ще одним чинником є малопоширеність терміну «*маруна*» в українському побутовому мовленні, що могло б ускладнити сприйняття тексту пересічним читачем. Уникнення вузькоспеціалізованого ботанічного терміна на користь більш знайомого образу дозволяє зберегти природність оповіді, не перенавантажуючи її зайвими деталями.

Ще одним різновидом вмотивованої компресії є вилучення елементів, які дублюють зміст інших слів у реченні. У фрагменті, де описується фізична дія персонажа, в оригіналі зазначено: «*If it helps you, grip the bedhead behind you.* [73,

235]». Тут автор використовує уточнення «*behind you*», вказуючи на спинку ліжка, що знаходиться позаду. У перекладі ця обставина місця опускається: «*Якщо це вам допоможе, візьміться за узголів'я* [37, 151].», що є логічним, адже український іменник «узголів'я» у своїй семантичній структурі вже містить компонент локалізації – «*частина ліжка, на яку кладуть або спирають голову*», що передбачає розташування позаду людини, яка лежить. Збереження фрази «*behind you*» утворило б смисловий повтор або плеоназм, тому компенсація тавтології робить висловлювання лаконічнішим.

Окрему групу становлять випадку вилучення, доцільність яких стає зрозумілою лише під час широкого аналізу контексту роману. У сцені біля басейну автор змальовує сцену: «*He had looked in and seen them round the pool, screaming and laughing through the late morning heat.* [73, 78]», у якій дослівний переклад словосполучення «*late morning heat*» передбачав би згадку про «*спеку пізнього ранку*». Однак у вихідному варіанті цей компонент відсутній: «*Він бачив їх біля басейну пізнього ранку: вони галасували і реготалися* [37, 46]». Спершу, така втрата здається невиправданою, проте вона зумовлена логікою розгортання сюжету. Оскільки мотив аномальної літньої спеки є наскрізним для цієї частини твору, адже автор неодноразово наголошує, що задуха тривала весь день та до вечора ставала нестерпною, тож повторна згадка про неї була б інформаційно надлишковою.

Вагоме місце в системі лексичних перетворень посідає *модуляція* або *смисловий розвиток*. Цей прийом було ідентифіковано у 58 випадках, що становить 10.7% від загальної вибірки. Сутність смислового розвитку полягає у заміні слова або словосполучення вихідної мови одиницею мови перекладу, значення якої логічно виводиться зі значення оригіналу, хоча й не є його словниковим відповідником [49].

Низка прикладів модуляції або ж смислового розвитку у перекладі О. Смольницької базується на системному переосмисленні вихідних опиять через

розгортання прихованих логічних зв'язків, зміну ракурсу висловлювань або використання експресивної фразеології, що трансформує нейтральні чи абстрактні конструкції оригіналу в яскраві, культурно адаптовані образи, забезпечуючи глибинну змістову та стилістичну тотожність тексту.

В уривку: «*Briony suspected that behind her older cousin's perfect manners was a destructive intent* [73, 36].» лексема «*intent*», тобто «намір», у поєднанні з прикметником «*destructive*» – «руйнівний», вказує на приховане бажання завдати шкоди або вчинити щось лихе, однак залишається досить формальним констатуванням факту. А ось у перекладі: «Брайоні підозрювала, що за бездоганними манерами її старшої кузини приховується бунт на кораблі [37, 18].» використано експресивний фразеологізм «бунт на кораблі», який метафорично переосмислює цей намір, як загрозу існуючому порядку або ж прихований хаос. Таким чином, відбувається перехід від логічного опису факту до образного вислову, що глибше розкриває обережність героїні та емоційну напругу у стосунках між кузинами.

У прикладі «...*but no one cared to set aside the time...*[73, 66]» – «...але ніхто й за холодну воду не брався, щоб виконати обіцянку...[37, 38]» застосовано комплексну трансформацію смислового розвитку. Нейтральну англійську конструкцію «*to set aside the time*», що дослівно звучить «виділити час», трансформовано в експресивний український фразеологізм «ні за холодну воду не брався». Це значно яскравіше передає значення цілковитого неробства та байдужості, змінюючи вектор опису дії (відсутність бажання знайти час) на стан (абсолютна бездіяльність). Цікавим є додавання уточнення «щоб виконати обіцянку», яке відсутнє в оригіналі, проте виводить на поверхню приховану мету дії, а саме у контексті твору «виділити час» означало взяти участь у репетиції, тобто дотриматися слова. Цей компонент розширює причинно-наслідковий зв'язок та надає драматичної виразності, дозволяючи читачеві гостріше відчувати конфлікт.

Ще одним зразком модуляції, що межує з фразеологізацією, є відтворення емоційної реакції героїні у діалозі: «*Good heavens, you're blushing.* [73, 110]» – «*Сили небесні, та ти раків печеш* [37, 67]». Автор фіксує зовнішній прояв збентеження через прямий опис фізіологічного процесу «*blushing*» – «*червоніти*», коли перекладачка відмовляється від дослівного відтворення, замінюючи його українським фразеологізмом «*пекти раків*». Трансформація полягає у зміні категорії сприйняття та не лише передає фактичний зміст почервоніння обличчя, але й значно підсилює емоційну тональність репліки, надаючи їй іронічності та колориту притаманному нашій культурі.

У фразі «*...his stomach plunged.* [73, 110]» перекладеній українською як «*Серце наче в п'яти провалилося* [37, 67].» вихідний задум реалізувався за допомогою соматичної метафори, перенесення значень через використання назв частин тіла або тілесних відчуттів, а саме «*stomach plunged*», що дослівно означає «*шлунок провалився/впав*» - раптове відчуття порожнечі у животі, характерне для страху або тривоги, та є типовим образом для англійської мовної картини світу. Однак, у цільовому тексті цю думку розвинуто завдяки традиційному для наших регіонів сталому виразу «*серце наче в п'яти провалилось*». Ця трансформація відображає ті самі емоції занепокоєння, але використовує більш знайому українському читачеві стійку одиницю.

Вдалим прикладом переосмислення є фрагмент, де описується незрозуміла та імпульсивна поведінка героїні: «*...what suddenly prompted her.* [73, 147]» – «*...який її тедзь вкусив* [37, 92].». У цьому випадку нейтральна англійська конструкція «*what suddenly prompted her*» (що раптово спонукало її) в українському варіанті адаптована за допомогою експресивного фразеологізму «*тедзь вкусив*». Цей народнопоетичний вислів є функціональним еквівалентом, який не лише влучно передає ідею раптової спонукаючої дії, а й додає відтінку ірраціональності та непередбачуваності вчинку.

Унікальним є перекладацьке рішення у фрагменті, де застосовано трансформацію, що межує з антонімічною модуляцією або повною заміною перспективи висловлювання. В оригіналі автор дає стриману оцінку персонажеві: «*There must have been something right with Ernest to have given her a boy like this.* [73, 78]» Дослівно вираз «*must have been something right with Ernest*» перекладається як «в Ернесті мало бути щось хороше/правильне», тобто акцент зроблено на наявності позитивних внутрішніх якостей батька, які стали причиною народження такого сина. Однак у перекладі О. Смольницької: «*Саме провидіння послало їй Ернеста, щоб дати такого сина* [37, 46].» відбувається зміна суб'єктивно-об'єктивних відношень, а саме, замість оцінки особистих рис Ернеста дається оцінки ситуації «згори», через призму долі – «*саме провидіння послало*». Такий смисловий розвиток є глибоко вмотивованим контекстом твору, де матір персонажа наділена даром ясновидіння, що також органічно вписує фразу у містичний світогляд героїні, підсилюючи логічну зв'язність сюжетної лінії.

Окремий масив у вибірці лексичних трансформацій становить група *транскодування*, що охоплює 54 одиниці (10% від загальної кількості). Ця категорія включає способи відтворення безеквівалентної лексики, зокрема антропонімів (імен персонажів) та топонімів (географічних назв). Аналіз фактичного матеріалу дозволив диференціювати застосування трьох основних стратегій: *транскрипції*, *транслітерації*, *змішаного транскодування*, а також окремо використання *традиційних відповідників*.

Найпродуктивнішим способом відтворення антропонімів у романі є транскрипція, яка дозволяє максимально наблизити звучання власної назви в українському перекладі до її оригінальної фонетичної форми [4]. Цей метод трансформації застосовано для передачі низки прізвищ та імен, зокрема, прізвища «*Mace and Keats* [73]» відтворено як «*Мейс та Кімс* [37]», що точно передає англійські дифтонги та довгі голосні засобами української графіки.

Аналогічний підхід простежується у відтворення імен «*Joe, Jane* [73]» – «Джо, Джейн [37]», де початковий звук [dʒ] транскрибується як «дж». Фонетичний принцип також лежить в основі перекладу прізвища «*Quinceys* [73]» як «Квінсі [37]», що допомогло уникнути громіздкої графічної відповідності. До цієї ж групи віднесено передачу власних імен «*Jean* [73]» – «Жан [37]», «*Grace* [73]» – «Грейс [37]», «*Klem* [73]» – «Клем [37]», «*Fielding* [73]» – «Філдінг [37]», «*Hardman* [73]» – «Гардмен [37]», а також скороченої форми імені *Cecilia* – «*Cee* [73]» – «Сі [37]» та імені вигаданого персонажу Шекспірівської п'єси «*Malvolio* [73]» – «Мальволіо [37]». Окремим випадком є відтворення акроніму німецького бойового літака «*Stuka* [73]» (похідне від нім. *Sturzkampfflugzeug* – пікірувальний бомбардувальник) у формі «...«Штука»...[37]», де застосовано не тільки транскрипцію, але й доповнено графічною адаптацією (лапки) згідно з нормами українського правопису. Ще одним цікавим прикладом є відтворення назви німецького винищувача *Messerschmitt Bf 109*, де в оригіналі термін подано за допомогою аббревіатури «*ME 109* [73]», а в українському варіанті О. Смольницька відмовляється від простої транслітерації аббревіатури, а відновлює повну назву і передає її методом транскрипції «...«Месеріміт-109»...[37]».

Значну частку в сукупності власних назв перекладу становить транслітерація, яка передбачає відтворення переважно власних назв за допомогою графічних форм слів вихідної мови та мови перекладу (літера в літеру) [4]. У творі цей прийом найчастіше застосовується для збереження візуальної ідентичності власних назв, що містять подвоєння приголосних, до прикладу ll та ss: «*Arabella* [73]» – «Арабелла [37]», «*Tallis* [73]» – «Талліс [37]» та «*Picasso* [73]» – «Пікассо [37]». Також метод транслітерації використано для відтворення імен «*Lola* [73]» – «Лола [37]», «*Leon* [73]» – «Леон [37]», «*Cecilia* [73]» – «Сесилія [37]». У цих випадках перекладачка надає перевагу графічній точності, що спрощує ідентифікацію імен читачем.

Транскодування спрямоване на збереження формальної структури іншомовного слова шляхом його адаптації до фонетичної та графічної системи цільової мови [29]. В перекладі твору найчастіше застосовується для передачі антропонімів та складених топонімів, де окремі частини слова або словосполучення вимагають різного підходу. Особливо це помітно на прикладі імені головного героя «*Robbie Turner* [73]» – «Роббі Тернер [37]», де у його імені графічно збережено подвоєння приголосних bb, тоді як закінчення –ie та прізвище *Turner* інтерпретовано за допомогою транскрипції. Схожа комбінація застосована для «*Paul Marshall* [73]» – «Пол Маршалл [37]», адже ім'я *Paul* передано фонетично ([pɔ:l]), тоді як у прізвищі зберігається графічна особливість подвоєння ll.

До цієї категорії також належить відтворення імені головної героїні «*Briony* [73]» – «Брайоні [37]», де замість транслітерації (Бріоні) перекладачка застосовує транскрипцію для відтворення дифтонга [aɪ] через «ай», проте інша літерна відповідність інших голосних збережена. Аналогічний підхід використано для «*Marjorie Drummond* [73]» – «Марджорі Драммонд [37]», де у імені фонетично передано африкату [dʒ] через «дж», тоді як у прізвищі збережено подвоєння mm та поєднано це з відтворенням літери u через звук [ʌ] – «а», як у транскрипції. Серед інших антропонімів виділяються «*Nicholas Revett* [73]» – «Ніколас Реветт [37]», «*Rabindranath Tagore* [73]» – «Рабіндранат Тагор [37]», «*Jackson* [73]» – «Джексон [37]», «*Pierrot* [73]» – «П'єро [37]» та «*Nettle* [73]» – «Нетл [37]».

Топоніми та урбаноніми у перекладі часто адаптуються транскодуванням. Наприклад, «*Aldershot* [73]» – «Олдершот [37]», «*Hampshire* [73]» – «Гемпшир [37]», «*Strand* [73]» – «Стренд [37]», «*Sauchiehall Street* [73]» – «Сокіголл-стріт [37]», «*Höroldt* [73]» – «Гьорольдт [37]», «*Hugh van Vliet* [73]» – «Г'ю фон Фліт [37]».

Окрему категорію становлять власні назви, переклад яких здійснюється шляхом використання усталених відповідників. У таких випадках перекладачка

ігнорує сучасну фонетичну та графічну специфіку на користь історично закріплених форм, вже звичних для українського читача. Сюди входять відомі топоніми: *London* – *Лондон*, *Paris* – *Париж*, *Switzerland* – *Швейцарія*, *Versailles* – *Версаль*, *Edinburgh* – *Единбург*, *Oxford* – *Оксфорд*, *Istanbul* – *Стамбул*, *Calais* – *Кале*, *Verdun* – *Верден*, *Cambridge* – *Кембридж*, *Dunkirk* – *Дюнкерк* [73; 37]. Особливим випадком є повна лексична заміна у парі «*Germany* [73; 37]» – «*Німеччина* []», де використано традиційний слов'янський етнонім. Також до цієї групи належать імена міфологічних та літературних персонажів: *Venus* – *Венера*, *Tristan and Isolde* – *Тристан та Ізольда*, *The Duke Orsino and Olivia* – *Герцог Орсіно й Олівія*, *Troilus and Criseyde* – *Троїл і Крессіда*, *Shakespeare* – *Шекспір* та *Petrarch* – *Петрарк* [73; 37].

52 випадки (9.6%) у загальному корпусі досліджених одиниць становить заміна слова однієї частини мови на слово іншої. Ця трансформація є одним з найбільш важливих системних інструментів адаптації, адже забезпечує перехід від номінативного ладу, властивого англійській мові – значна кількість іменників та прикметників, до дієслівного, який притаманний українській мові [55]. У своїй роботі О. Смольницька найчастіше вдається до одієслівлення абстрактних понять та станів, а також субстантивації ознак, що допомагає уникнути калькування синтаксичних структур оригіналу та надати тексту природного для української мови звучання.

У прикладі: «...*clumsy repairs were made with unpainted cement*...[73, 66]» – «...це спробували незграбно замастити нефарбованим цементом...[37, 38]» спостерігається виразний перехід від статичного опису до динамічної дії. Англійська конструкція, у центрі якої є іменник «*repairs*», ремонти, у поєднанні з прикметником «*clumsy*», незграбний, у перекладі зазнає морфологічної перебудови, де іменник змінюється дієсловом «*замастити*», а означення – прислівником «*незграбно*». Така заміна частин мови дозволяє уникнути

неприродного для української стилістики словосполучення «були зроблені ремонти» і надати активного характеру.

Ще один випадок переходу від іменного до дієслівного способу вираження прослідковується у роздумах героїні про те, як почати свою історію: «...*with a simple account of what she had seen...*[73, 99]» – «...*слід просто повідати про побачене...*[37, 59]», де в оригіналі словосполучення «*simple account*» дослівно перекладається як «з простим звітом/описом», тоді як у інтерпретації О. Смольницької іменник «*account*» замінено на інфінітив «*повідати*», а прикметник «*simple*» – на прислівник «*просто*». Ця заміна дозволяє змістити акцент з результату на сам процес творчості, що є контекстуально важливим для опису думок героїні.

У фрагменті: «...*turn on her with unusual sharpness...*[73, 124]» – «...*повелася незвично різко...*[37, 76]» письменник використовує прийменниково-іменникову конструкцію для характеристики дії, де ознака виражена абстрактним іменником «*sharpness*», який в українському варіанті модифіковано у прислівник «*різко*». Заміна є ефективним способом уникнення неприродної кальки «з різкістю», що робить висловлювання стилістично виваженим.

Цікавим прикладом є перетворення абстрактного іменника на якісний прикметник: «...*by the immensity of the world...*[73, 124]» – «...*безкраїм світом...*[37, 76]». В англійському тексті використано іменникову конструкцію, де акцент зроблено на самому понятті масштабу та дослівно перекладається як «*величезність світу*». У перекладі цю структуру замінено на словосполучення з прикметником «*безкраїм*», завдяки цьому абстрактна категорія «*величності*» перетворюється на виразну ознаку «*світу*», що надає опису більшої конкретики.

У випадку: «...*the bruising on her arm really rather shocking...*[73, 124]» – «...*синці та садна на руках, шокували...*[37, 76]» в оригіналі стан описується через прикметник «*shocking*», який є іменною частиною присудка. Українська версія пропонує замінити статичну характеристику на активну дію шляхом

трансформації прикметника на особове дієслово «шокували». Така вербалізація суттєво посилює емоційний вплив сцени та надає оповіді більшої експресивності.

Також варто згадати приклад: «...*that seventy seven is still young*. [73, 278]» – «...що сімдесят сім – це ще молодість. [37, 181]», де автор вжив прикметник у предикативній функції «*young*» – «молодий», однак перекладачка змінює його на абстрактний іменник. Така субстантивація дозволяє узагальнити поняття, адже йдеться не просто про якість віку, а про сам життєвий етап, що робить висловлювання більш філософським та завершеним.

Найменш частотною трансформацією є лексична перестановка слів (пермутація) – зафіксовано 39 випадків, що становить 7.2%. Попри відносно низький кількісний показник, цей прийом відіграє важливу роль в організації тексту. Загалом перестановка слова полягає у зміні позицій лексичних елементів – слова, словосполучення або частини складного речення – на протилежні [1]. Часто пермутація слугує засобом ритмічної організації фрази та зміщення логічних акцентів, що дозволяє виділити найважливіше слово у словосполученні відповідного до його комінукативного завдання.

Класичним зразком перестановки є переклад словосполучення, що позначає назву об'єкта. В оригіналі автор використовує ланцюжок іменників, де перший компонент виступає означенням другого: «*the island temple* [73, 44]». У перекладі порядок слів змінюється на протилежний: «храм на острові [37, 23]» та є прийменниковою конструкцією, яка в українській мові традиційно займає місце після означуваного слова, що дозволяє уникнути словосполучення «острівний храм».

Схожа модифікація простежується у фразі: «*farm animals* [73, 99]» – «худоби на фермі [37, 59]», оскільки у першотворі використано типовий для англійської мови порядок слів, де знову означення «*farm*» (фермерські) передують іменнику «*animals*» (тварини), у той час як перекладачка змінює препозитивне означення у прийменникову конструкцію «на фермі», яке наступне після

головного слова «худоби». Така перестановка вмотивована уникненням калькування «фермерські тварини», а також бажанням конкретизувати слово «тварини» за допомогою лексеми «худоба».

Ще одним випадком пермутації є зміна порядку слів у словосполученні: «*friends from* [73, 66]» – «*шкільних друзів* [37, 38]», де в англійському варіанті використано структуру з розташованим після головного слова (постпозитивним) означенням, а в українському прийменникова група змінюється на прикметник «*шкільних*», що вимагає винесення означення наперед (препозитивне означення), адже в українській мові зазвичай узгоджене означення передує іменнику.

Ідентична трансформація відбувається у прикладі: «*a piece of paper folded twice* [73, 96]» – «*згорнутий удвічі папірець* [37, 58]», адже оригінал утворений за допомогою поширеного означення «*folded twice*», що стоїть після означуваного іменника «*paper*», а ось у перекладі дієприкметниковий зворот «*згорнутий удвічі*» виноситься перед іменником «*папірець*».

Цікавим проявом перестановки є зміна послідовності переліку елементів у межах ряду однорідних членів речення: «*...fragments of flesh, bone and brindled skin...*[73, 174]» – «*...осколки кісток, шматки м'ясива, клоччя роздертої шкіри...*[37, 110]». В оригінальному тексті узагальнювальне слово «*fragments*» стосується всіх компонентів переліку, тоді як у перекладі його поділено на окремі уточнювальні лексеми: «*осколки, шматки, клоччя*». Оскільки в українській мові слово «*осколки*» семантично найкраще сполучається з твердими матеріалами, воно логічно використано зі словом «*кістки*», а слово «*м'ясиво*» гармонійніше узгоджується зі словом «*шматки*», що і зумовило необхідність перестановки.

Типовим випадком пермутації є зміна порядку слів, зумовлена розбіжностями в оформленні присвійності: «*...described a character's weakness...*[73, 13]» – «*...описувала слабкість героя...*[37, 3]». У першотворі використано структуру з присвійним відмінком, де означення (носій ознаки) стоїть на першому місці – «*character's*», а на другому означувальне слово –

«weakness». Тоді як у перекладі порядок елементів змінено, адже в українській мові неузгоджене означення, виражене іменником у родовому відмінку, за правилами займає постпозицію, тож перекладачка виносить лексему «слабкість» на перше місце, «героя» на друге.

Отже, у ході емпіричного дослідження специфіки відтворення роману Ієна Мак'юена «Спокута» в українському перекладі О. Смольницької виявлено та проаналізовано 541 випадок застосування лексичних перекладацьких трансформацій. Кількісний розподіл цих перетворень дозволяє виявити домінантні стратегії перекладачки, спрямовані на подолання системних розбіжностей між мовами та збереження художньої естетики твору. Усі трансформації класифіковано за типами та подано у вигляді узагальненої таблиці.

Таблиця 1

Номер	Трансформація	Кількість	Відсотки
1	Конкретизація	112	21%
2	Генералізація	88	16%
3	Додавання слова	73	13%
4	Вилучення слова	65	12%
5	Модуляція	58	11%
6	Транскодування (транскрипція та транслітерація)	54	10%
7	Заміна слова однієї частини мови на слово іншої	52	10%
8	Перестановка	39	7%
Разом		541	100%

Беззаперечним лідером за частотністю застосування є конкретизація, яка становить 112 одиниць – 21%. Такий високий показник не є випадковим, адже це зумовлено об'єктивною потребою звуження широкої семантики англійських слів, що часто мають узагальнене значення, тож у перекладі О. Смольницька послідовно замінює їх на лексеми з вузьким, видовим значенням. Цей крок сприяє формуванню рельєфних, візуально виразних художніх образів, усуває семантичну невизначеність та забезпечує максимальну точність, наближаючи реалії твору до світосприйняття українського читача.

Наступну вагому групу формують трансформації, що регулюють інформаційну наповненість тексту. Генералізація, зафіксована у 88 випадках – 16.3%, застосовувалась переважно для уникнення надмірної деталізації там, де це не є суттєво для цільової аудиторії, або ж у випадках відсутності прямих відповідників для специфічних ситуацій. Синхронно з нею у тексті перекладу використано лексичне додавання (декомпресію), що налічує 73 приклади – 13%. Цей прийом спрямований на відновлення культурного контексту, пояснення підтексту та деталізації внутрішніх станів головних героїв, що гарантувало комунікативну повноту перекладу.

Окремий вектор перекладацької діяльності О. Смольницької спрямований на елімінацію семантично надлишкових елементів та лексичних повторів, які в українській стилістиці сприймаються як мовна надмірність. Трансформація лексичного вилучення (компресії), виявлена у 65 випадках – 12%, є важливим інструментом стилістичного розвантаження тексту, спрямованим на досягнення лаконічності та динамізму оповіді.

Дещо менш частотною є група трансформацій, які орієнтовані на глибинне семантичне збагачення та естетичну довершеність. Зокрема, модуляція (смісловий розвиток) представлена 58 одиницями – 11%. Цей відсоток підтверджує, що перекладачка активно використовувала прийом відтворення складних логічних зв'язків твору через переосмислення та фразеологізацію,

завдяки чому вдалося зберегти експресивність, іронічність та емоційну насиченість авторського стилю. Далі статистичний ряд продовжує транскодування (транскрипція та транслітерація), яке охоплює 54 одиниці – 10% і стосується передачу різноманітних власних назв. Важливо, що у цій категорії О. Смольницька демонструє гнучкість, балансує між традиційними відповідниками, фонетичною точністю та змішаним транскодуванням, аби забезпечити милозвучність та культурну пізнаваність імен.

Завершують кількісний аналіз трансформації, що виконують переважно адаптивну та нормативну функції. Заміна частин мови, зафіксована у 52 випадках – 9.6%, була необхідним інструментом гармонізації синтаксичних особливостей української мови. Найменш частотною виявилась лексична перестановка (пермутація) – 39 випадків, або 7%. Ця трансформація застосовувалась здебільшого для ритмічної організації речення та перенесення логічних акцентів усередині атрибутивних груп, що є суто стилістичною корекцією.

Підсумовуючи, варто наголосити, що перекладацька стратегія О. Смольницької характеризується тенденцією максимальної конкретизації та роз'яснення художніх сенсів. Про це свідчить висока кількість використання конкретизації (21%) та додавання (12%), що разом становлять значну частину вибірки. Перекладачка активно застосовує стратегію розширення, вважаючи її необхідною умовою для повноцінної передачі художньої виразності оригіналу. Вдала комбінація різноманітних лексичних трансформацій уможливила створення тексту, який є еквівалентним оригіналу не лише за змістом, але й емоційним впливом. Такий підхід демонструє глибоку інтерпретацію стилю І. Мак'юена та високий рівень майстерності в адаптації англomовного твору до українського культурно-мовного середовища.

3. Компаративний аналіз, обґрунтування застосування та систематизація граматичних перекладацьких трансформацій художнього твору «Спокута» І. Мак'юена у перекладі О. Смольницької

Аналогічний інтегрований підхід застосовано і для аналізу граматичних перетворень. Методологічним фундаментом дослідження слугує класифікація В. І. Карабана, яка охоплює такі базові трансформації, як пермутація, субституція граматичне додавання, вилучення та комплексна трансформація. Водночас, з огляду на необхідність детального вивчення синтаксичних перебудов, цей базовий реєстр було суттєво доповнено інструментарієм Л. П. Науменко та А. Й. Гордєєвої. Зокрема, до аналізу додано прийоми поділу та інтеграції речень, що дозволяє виявити специфіку змін структури висловлювання. Зазначений інтегрований підхід є найбільш ефективним інструментом для глибокого аналізу специфіки граматичної адаптації художнього твору «Спокута» І. Мак'юена у перекладі О. Смольницької.

Основну позицію серед граматичних трансформацій у перекладі роману посідає *субституція (заміна)*, яка становить 104 випадки, а саме 29.9%. Субституція, або заміна є найбільш варіативною граматичною трансформацією, яка полягає у заміні одиниць вихідного тексту – від морфологічних форм і частин мови до синтаксичних конструкцій – структурно відмінними елементами в мові перекладу, що звичай спричиняє глибинну перебудову речень [13].

Найчастотнішим видом граматичної субституції в перекладі роману є заміна пасивного стану дієслова на активний. Це зумовлено стилістичними нормами української мови, яка уникає надмірно вживання пасивних конструкцій, використовуючи активні дієслівні форми для підтримання динаміки оповіді. Класичним прикладом є сцена пробудження героя: «*He was woken by a boot nudging the small of his back. [73, 173]*» – «*Він прокинувся від того, що черевик тиснув йому в спину. [37, 109]*», де в оригінальному творі використано притаманну англійському синтаксису пасивну конструкцію «*was woken*», а ось в українському

варіанті цю структуру трансформовано в активну форму завдяки зворотному дієслову «прокинувся», що дозволяє уникнути штучного калькування «*був розбуджений*». Схожа тенденція простежується в описі робочих днів Брайоні-медсестри: «...*the bed castors not lined up and pointing inward...*[73, 213]» – «...*ліжка на коліщатках не вишикувалися рівно...*[37, 137]». Тут пасивний дієприкметник «*not lined up*», що є означенням, замінено на активне зворотне дієслово минулого часу «не вишикувалися». Такі субституції також допомагають уникати об'ємних пасивних зворотів, надаючи перевагу динаміці.

Ще одним випадком заміни, що полягає у трансформації типу конструкції, є переклад роздумів Брайоні про її п'єсу: «...*and lamenting her failure to stage it.*[73,]» – «...*і нарікала, що цей твір не вийшло поставити.* [37,]». Англійське речення містить герундіальний зворот з іменниковою частиною «*failure to stage*». Українська версія пропонує розгорнуте підрядне речення «*що цей твір не вийшло поставити*», адже українська мова не має прямих структурних відповідників для лаконічних герундіальних конструкцій вихідної мови роману. Цей прийом демонструє також структурну субституцію інфінітивної фрази у фіналі твору: «...*to let my lovers live and to unite them at the end.* [73,]» – «...*мої герої-коханці вижили й нарешті з'єдналися.* [37,]». О. Смольницька трансформує інфінітивну групу, що виступає означенням, у два повноцінні дієслова минулого часу «*вижили та з'єдналися*», що набувають статусу головних членів речення – присудків.

Найбільш систематичної граматичною заміною, зумовленою розбіжностями в системі дієслівних часів, є адаптація перфектних форм. У реченні «...*once she had begun a story, no one could be told.* [73, 13]» – «...*щойно авторка почала розповідь – ніхто не може сказати, що буде далі.* [37, 3]» англійська форма Past Perfect вказує на передминулу дію. Оскільки в українській мові відсутня категорія часів Perfect, перекладачка вдається до субституції, замінюючи її на дієслово минулого часу доконаного виду «*почала*», компенсуючи значення передування лексичним засобом – сполучником «*щойно*».

Аналогічний підхід застосовано до форм тривалого час, зокрема Present Perfect Continuous, у фінальному монолозі: «*I've been standing at the window, feeling waves of tiredness beat...*[73, 291]» – «Я стояла біля вікна, відчуючи, як мене виснажують хвилі втоми...[37, 189]». Форма «*have been standing*», що підкреслює тривалість дії до моменту мовлення, замінена на український минулий час недоконаного виду «стояла». Ця заміна є системною, адже тривалість в українській мові передається через недоконаний вид дієслів та контекст.

Також поширеним видом морфологічної субституції є заміна нефінітивних форм дієслова, зокрема переклад герундія дієприслівником. У фрагменті «*The long afternoons she spent browsing through dictionary and thesaurus...*[73, 13]» – «Вона провела довгі пообідні години, порпаючись у словниках і довідниках...[37, 3]» в оригіналі використано конструкцію з герундієм «*browsing*» у функції додатка. У перекладі його замінено на дієприслівник недоконаного виду «порпаючись», який є обставиною способі дії. Така трансформація дозволяє природно передати значення додаткової дії, відповідаючи на питання «як саме вона провела час», що є стилістично виправданим.

Наступною за частотністю є трансформація *граматичного додавання*, зафіксована у 82 прикладах – 23.6%. Граматичне додавання - це трансформація, що передбачає розширення синтаксичної структури цільового тексту новими елементами задля компенсації відсутніх умові перекладу граматичних категорій, а також розкриття значень багатозначних слів та забезпечення зв'язності висловлювання згідно з вимогами українського синтаксису [66].

Одним з прикладів структурного розширення речення є переклад абсолютної дієприкметникової конструкції: «*...there he was, cocktail in hand...*[73, 12]» – «...у другій він тримав у руці коктейль...[37, 2]», де в оригіналі синтаксис є нормативним і дозволяє упускати дієслово, позначаючи супутні обставини, проте в українській перекладачка вводить слово «тримав», що зумовлено

типологічними відмінностями, оскільки український синтаксис зазвичай вимагає присудка для побудови повноцінної думки в такому контексті. Додавання дієслова робить вираз завершеним, експлікуючи дію, яка в першотворі лише мається на увазі.

Схожа ситуація спостерігається під час перекладу англійської конструкції, в якій відсутнє дієслово: «...with death and marriage the main engines of housekeeping...[73, 14]» – «...а смерть і шлюб підтримували родинний лад у маєтку...[37, 4]», адже в вихідному тексті використовується зворот, де є лише натяк на дію, але прямо вона не названа. Однак в перекладі така побудова речення виглядала б незавершено та незрозуміло, тож введення присудка «підтримували» перетворює описовий зворот на повноцінну дію.

Цікавим випадком структурного розширення є переклад опису, де джерело звуку (голос чоловіка) локалізується у просторі: «...and finally her husband's from behind his desk...[73, 125]» – «...а потім нарешті озветься її чоловік, який сидить за столом...[37, 77]». В оригінальному реченні використано лаконічну прийменникову групу, де місцезнаходження персонажа позначено лише прийменниковим «from behind». В українському перекладі цю конструкцію розгорнуто у повноцінне підрядне означальне речення зі сполучним словом «який» та присудком «сидить», оскільки прямий переклад «чоловік з-за столу» виглядав би стилістично невиправданим.

У прикладі «Downstairs, they were drinking cocktails...[73, 99]» – «Всі вже спустилися вниз і пили коктейлі...[37, 59]» оригінальному твору притаманна статична обставина місця, яка трансформується в окрему граматичну основу – дієслівну групу «всі вже спустилися» – в перекладі українською. Граматичне додавання присудка допомагає відтворити не лише місце перебування персонажів, а й передумову ситуації – процес їхнього переміщення, також ця трансформація заповнює «прогалину», що надає оповіді логічної завершеності.

Ще одним різновидом додавання є введення дієприкметника для побудови зв'язку між іменниками та зміни стилю загального речення: «...*a circular chamber with a domed roof*...[73, 66]» – «...*круглу залу, увінчану склепінчастим дахом*...[37, 38]». Хоча граматично можливо було б перекласти конструкцію як «залу зі склепінчастим дахом», розширення виразу за допомогою слова «увінчану» надає опису урочистості та архітектурної величі, перетворюючи звичайне означення на розгорнутий дієприкметниковий зворот.

У наступному прикладі «*On field of cattle had a dozen shell craters*...[73, 174]» – «*На одному полі, де випасалась худоба, чорніла дюжина вивв*...[37, 110]» трансформація додавання виражена розширенням словосполучення до підрядного речення. В українській мові прямий відповідник до «*field of cattle*» - «*поле худоби*» є граматично некоректним та семантично неточним, тому перекладачка вдається до розгортання виразу у ціле підрядне означальне речення шляхом граматично додавання слова «де» та присудка «*випасалась*», що повністю відповідає нормам синтаксису.

Окремим випадком граматичного додавання є введення вказівних займенників у головну частину складнопідрядного речення: «*That he worked late she did not doubt*...[73, 125]» – «*Те, що він працює допізна, вона не сумнівається*...[37, 77]», де в оригінальному тексті підрядне речення, що виконує функцію додатка, приєднується сполучником «*that*». Натомість українська граматична система у таких конструкціях зазвичай вимагає наявності опорного елемента в головному реченні, тому тут застосовано додавання вказівного займенника «*те*», який є обов'язковим елементом для оформлення з'ясувальних відношень між частинами речення.

Серед усіх проаналізованих граматичних трансформацій *пермутація* (*перестановка*) займає третє місце – 68 одиниць, що становить 19.5% від загальної вибірки. Оскільки фіксований порядок слів англійського речення часто суперечить гнучким нормам українського синтаксису, використання

трансформації перестановки є об'єктивно зумовленою та поширеною стратегією перекладу [7].

Яскравим зразком такої подвійної граматичної перебудови є переклад репліки: «*I had a long illness last year, so I could do that part of it well too?* [73, 19]» – «*Торік я довго хворіла, тому могла б і це також зіграти дуже добре* [37, 7]». У цьому випадку перекладачка вдається до інверсії обставини часу, переміщуючи «*last year*» з фіксованої кінцевої позиції на початок речення «*Torik*». Це відбувається відповідно до актуального членування, де обставина часу встановлює часові рамки як тему речення, забезпечуючи природну для української мови ритміку. Водночас, також відбувається заміна позиції частки «*too*», її еквівалент «*також*» перенесено з кінця всередину, безпосередньо до займенника «*це*», адже в український синтаксис вимагає близькості підсилювальної частки до слова, якого вона стосується.

Класичним випадком граматичної пермутації, зумовленої відмінностями в актуальному членуванні речення, є приклад: «*The orderly troupe of farm animals lined along the windowsill...*[73, 99]» – «*На підвіконні вишикувалась акуратна череда худоби на ферму...*[37, 59]». В англійській мові діє суворий порядок слів тому підмет «*The orderly troupe*» обов'язково стоїть на початку речення а обставина місця «*along the windowsill*» - у кінці. Українська мова має більш гнучкий синтаксис що дозволило перекладачці винести обставину місця «*на підвіконні*» на початок що є природним для українських описів (спочатку де, а потім – хто або що). Через це головний об'єкт, підмет, «*череда худоби*» зміщується в кінець речення, отримуючи основний логічний наголос.

Ще одним виразним зразком є переклад короткого стверджувального речення: «*Order must be imposed* [73, 99]» – «*Потрібен порядок* [37, 59]». В оригіналі використано пасивну конструкцію з прямим порядком слів, де підмет «*order*» передуює присудку, що є стандартом для англійського синтаксису. Як і у попередньому прикладі в українському варіанті застосовано інверсію – присудок,

виражений короткою формою прикметника «*потрібен*», винесено перед підметом «*порядок*». Зміна порядку слів тісно пов'язана з морфологічною трансформацією – заміною пасивної дієслівної конструкції на іменний складений присудок, що робить вираз більш категоричним, динамічним та емоційно насиченим, підкреслюючи рішучість героїні.

У прикладі: «*Three bottles stood ready on the table...*[73, 107]» – «*На столі вже чекали три відкорковані пляшки...*[37, 65]» речення першотвору має прямий порядок слів, де підмет «*Three bottles*» передує присудку та обставині місця, а у перекладі знову підмет «*три...пляшки*» переміщено у кінець фрази, а «*на столі*» навпаки починає речення.

Фрагмент: «*...that soon Jack would phone with his apologies.* [73, 125]» – «*...що невдовзі зателефонує Джек з вибаченнями.* [37, 77]» є класичним зразком зміни порядку слів у підрядному реченні. Так само як в декількох попередніх реченнях, тут в перекладі відбувається перестановка підмета «*Джек*» та присудка «*зателефонує*», що пояснюється природністю такого розташування членів речення в українській мові задля логічного наголосу саме на особі, яка виконує дію, через кінцеву її позицію у реченні.

Цікавий випадок пермутації, тісно пов'язаної зі зміною граматичної конструкції, демонструє переклад речення: «*She was ringed by thick walls of silence...* [73, 125]» – «*Емілі оточували товсті мури тиші...*[37, 77]». У цьому фрагменті перекладачка замінює пасивну конструкцію на активну, що зумовлює перестановку синтаксичних ролей. Англійський підмет «*she*» трансформується у прямий додаток «*Емілі*», але залишається на початку речення. Водночас оригінальний виконавець дії «*walls*», стає граматичним підметом «*мури*», зберігаючи своє розташування в кінці речення. Така трансформація дозволяє не змінювати логічну структуру речення при повній зміні граматичної форми, що є характерним для української мови, де порядок слів визначається не синтаксичною функцією, а змістовим навантаженням.

Окремої уваги заслуговує граматична перестановка в описовому реченні зі складною структурою підмета: «...and an aroma of warmed dust from the Persian carpet rose to meet the diners...[73, 107]» – «...і з перського килима стовпом здіймався нагрітий пил, зустрічаючи гостей...[37, 66]» У першотворі використано розгорнуту групу підмета «*aroma of warmed dust*», яка стоїть на початку речення, та супроводжується прийменниковою групою місця «*from the Persian carpet*» перед головним присудком «*rose*». Натомість в українському перекладі цю структуру перебудовано, переставляючи вказівку на місце «з перського килима» на початок, присудок «здіймався» тепер займає центральне місце, а власне підмет «нагрітий пил» зміщується в кінець. Такий розрив групи підмета допомагає уникнути синтаксичної перевантаженості початку речення.

Трансформація граматичного вилучення представлена 37 випадками – 10.6%. Цей прийом є повною протилежністю додаванню та передбачає відмову від використання слів чи граматичних форм, які в контексті перекладу втрачають свою доцільність та обтяжують текст [33]. Розглядаючи переклад виконаний О. Смольницькою, до цієї категорії належить опущення допоміжних дієслів у складних часових формах, присвійних займенників під час опису власних дій суб'єкта, а також вилучення слів-замінників та формальних підметів.

Найбільш розповсюдженим різновидом граматичного вилучення є опущення вказівних елементів, які не несуть нового або важливого змістового навантаження. Наприклад, у сцені розподілу їжі: «*Turner divided the provisions right there with a bowie knife. [73, 173]*» – «Тернер мисливським ножем розділив їжу на рівні частини. [37, 110]», прислівникова група «*right there*» в англійському реченні підкреслює миттєвість дії. У перекладі О. Смольницької цей елемент опущено, що зумовлено контекстом попередніх речень (вони сіли, знайшли їжу), що вже чітко локалізував дію. Дослівне відтворення обтяжило б речення зайвою деталізацією, яка не є релевантною для розвитку сюжету в українському тексті.

Наступним за вживаністю є компресія дієслів-зв'язок у називних або описових реченнях. У фрагменті «*Close behind him was Cecilia whose look was one of mute bewilderment. [73, 130]*» – «*Позаду до нього – Сесилія, в чийому погляді застиг німий подив. [37, 80]*» у першій частині речення в перекладі вилучено зв'язку «*was*» – «була», що в англійській мові є обов'язковою при інверсії. В українській версії цю функцію виконує тире «– Сесилія», що граматично утворює називне речення без потреби у дієслові.

Граматичне вилучення присвійного займенника відбувається, коли володіння об'єктом є очевидним з контексту, і пряме позначення приналежності стає надлишковим. Так, у прикладі «*...as he snatched the receiver from her and turned his back. [73, 130]*» – «*...коли він вихопив слухавку в Емілі й повернувся спиною. [37, 80]*» вилучено присвійний займенник «*his*» – «його». В українській мові, якщо дійова особова виконує дію, спрямовану на власну частину тіла, присвійний займенник опускається, або використовується частина –ся – «повернувся», адже дослівний переклад «повернув свою спину» є неприйнятним українській граматиці. Схожа компресія відбувається в уривку «*Lola placed her hand on her bare forearm and gripped. [73, 140]*» – «*Лола поклала собі руку на оголене плече та стиснула пальці. [37, 87]*», де в оригіналі двічі вжито займенник «*her*» – «її», що є нормою для англійської. Однак в українській варіації, як і в попередньому прикладі, ці займенники вилучено, оскільки приналежність частин тіла підмету «Лолі» є очевидною з контексту. Натомість перекладачка використовує давальний відмінок зворотного займенника «*собі*», аби уникнути надмірної посесивності.

Ще одним класичним прикладом граматичного вилучення є усунення займенника-замінника (prop-word) у реченні з однорідними членами: «*...bringing yet more beds, filthy old ones that needed to be scrubbed...[73, 214]*» – «*...привозячи ще більше ліжок – брудних, старих, які слід...відшкребти...[37, 138]*», де в першотворі слово «*ones*» є граматично обов'язковим елементом, який заміняє

раніше згаданий іменник «*beds*», оскільки прикметники не можуть вживатися самотійно без опори. Проте в перекладі цей заміник вилучено, що зумовлено типологічними особливостями української мови, де прикметники можуть вільно вживатися у контексті пропущеного іменника без додаткових службових слів.

У частині речення «...*bind the chapters with pieces of string*...[73, 13]» – «...переплести *зишиток мотузочкою на бантик*...[37, 3]» відбувається вилучення аналітичної конструкції, що позначає часину матеріалу або речовини. У даному випадку англійський незлічуваний іменник «*string*» – «мотузка», вимагає класифікатора «*pieces of*» для позначення окремих відрізків, однак українська мова синтетична та не потребує допоміжних слів, через що цей елемент вилучено як граматично зайвий, а саме поняття передано іменником у формі орудного відмінка однини зі зменшувальним суфіксом «мотузочкою».

«*She turned her head away*...[73, 139]» – «Вона відвернулася...[37, 153]». Цей приклад ілюструє перетворення перехідної конструкції на неперехідне зворотне дієслово. В англійській мові дія виражена аналітично «*turn+head*», в українській ж об'єкт дії «*her head*» вилучається, адже його значення поглинається часткою –ся у зворотному дієслові «відвернулася». Така трансформація зумовлена синтетичною формою вираження зворотності дії у цільовій мові.

Менш частотною, проте структурно важливою, виявилась трансформація *поділу* – 24 приклади (6.9). Це ключова синтаксична операція, що спрямована на зміну складності вихідного речення, та охоплює як внутрішній процес – розгортання простих конструкцій у складні, так і зовнішній – парцеляція складної синтаксичної цілості на кілька самостійних речень [42].

Аналіз перекладу роману «Спокута» демонструє, що зовнішній поділ (розбиття одного речення на кілька самостійних) не є характерним для перекладацької стратегії О. Смольницької. Перекладачка послідовно відтворює синтаксичні структури оригіналу, зберігаючи довгі, розгалужені речення, притаманні ідіостилу Ієна Мак'юєна. Натомість продуктивним виявляється

внутрішній поділ – трансформація, що передбачає розгортання компактних англійських конструкцій (інфінітивних, герундіальних, дієприкметникових зворотів або іменникових груп) у повноцінні підрядні речення. Така тенденція зумовлена типологічними особливостями української мови, якій властиве вираження думки через предикативні структури.

Найчастішим випадком внутрішнього поділу є трансформація герундіальних конструкцій. До прикладу, розгортання звороту, що виконує функцію неузгодженого означення: «*It was rather like that Christmas morning sensation of being about to give a present...*[73, 148]» – «Це було наче вранці на Різдво – передчуття, що от зараз вона отримає подарунок...[37, 92]». Англійська мова дозволяє передати складний зміст через компактну прийменниково-герундіальну конструкцію. В українській мові прямий відповідник «відчуття давання» був би неприродним, тому застосовано граматичний поділ, трансформуючи зворот у підрядне з'ясувальне речення зі сполучником «що». Це дає змогу ввести повноцінну граматичну основу «вона отримає» та чітко окреслити суб'єкт та час дії.

Аналогічний підхід застосовано під час перекладу герундіальної форми у функції додатку: «*But the prospect of her daughter...opening the envelope...called up old memories...*[73, 124]» – «Але перспектива того, що її дочка...зараз розпечатає конверт...викликала старі спогади...[37, 76]». Англійська конструкція «*of...opening*» є економним способом вираження процесу. Оскільки українська мова не має прямого граматичного відповідника, герундій трансформується у підрядне з'ясувальне речення «що...розпечатає», додаючи вказівний займенник «того».

Значну групу становлять приклади інтерпретування дієприкметникових зворотів (Participle I, II) у підрядні речення. Класичним зразком є переклад конструкції з дієприкметником минулого часу: «*She was one of those children possessed by a desire to have the world just so.* [73, 12]» – «Вона належала до числа

тих дітей, які одержимі бажанням отримати цілий світ просто так, задарма. [37, 2]». Оригінал виражений дієприкметниковим зворотом «*possessed by a desire*», що тісно пов'язаний з іменником. В українському реченні цю конструкцію трансформовано у підрядне означене речення, введене сполучним словом «які одержимі бажанням», що необхідно для уникнення нагромадження дієприкметників.

Схожа зміна відбувається і з дієприкметником теперішнього часу: «...*the fishmonger's van bringing the first course of dressed crab*...[73, 107]» – «...у торговця, який постачав крабів...[37, 65]», де в оригіналі означення виражене дієприкметником «*bringing*», а в перекладі цю структуру розгорнуто у складнопідрядне речення за допомогою сполучного слова «який» та дієслова минулого часу «постачав», що дозволяє уникнути важких дієприкметникових конструкцій – «фургон, везучий страву», нехарактерний для українського художнього стилю.

Окремим підвидом поділу є розгортання іменникових та прийменникових груп. Цікавим є перетворення прямого додатку, вираженого іменником, на підрядне речення: «...*he wanted her seated before he broke his news*. [73, 131]» – «...він хоче, щоб вона сіла, перш ніж повідомить, що сталося. [37, 81]» Англійський вираз «*broke his news*» є усталеним фразеологізмом, де «*news*» виступає прямим додатком. Перекладачка застосовує внутрішній поділ, розгортаючи іменник «*news*» у повноцінне підрядне з'ясувальне речення – «що сталося». Прямий переклад звучав би стилістично знижено в українському художньому тексті, тож завдяки поділу, фокус уваги зміщується з факту передачі інформації на конкретний зміст цієї інформації.

Також варто згадати трансформацію прийменникової групи місця: «...*and stopped under the arched entrance, beneath the clock tower*. [73, 134]» – «...ї зупинилася перед арочним входом, де була вежа з годинником. [37, 83]». Обставина місця в англійському тексті представлена прийменниковою групою

«*beneath the clock tower*», додаткове уточнення місця розташування. Поділ трансформує цю конструкцію у підрядне обставинне речення місця, введене сполучним словом «де» та додає дієслово-зв'язку «була» – «де була вежа з годинником». Це допомогло уникнути однотипних прийменникових структур – «зупинилась під входом, під вежею», що синтаксично обтяжливо для українського тексту.

Дещо менш частотною є комплексна трансформація, що налічує 18 одиниць – 5.2%. Проте незважаючи на відносно невелику частотність, цей прийом є багатоетапним процесом, що передбачає одночасну реалізацію двох або більше простих граматичних операцій, що зумовлено значними типологічними розбіжностями у граматичній структурі обох мов, через що модифікація лише одного рівню стає неможливою [66].

Класичним зразком застосування комплексної трансформації, що поєднує пермутацію та субституцію, є переклад роздумів щодо ситуації зі зниклими дітьми у тексті: «*It was a drama about nothing, the missing boys...*[73, 125]» – «Утеча хлопчиків – це багато галасу з нічого...[37, 77]», де дослівно оригінальне речення звучало б як «Це була драма ні про що, зниклі хлопці», аби уникнути жахливого прямого перекладу, О. Смольницька спершу вдається до глибокої структурної перебудову, застосовуючи пермутацію, та переміщує логічний центр висловлювання з кінця на його початок, тобто трансформує іменникову групу «*the missing boys*» у повноцінний граматичний підмет «Утеча хлопчиків», ставлячи його в ініціальну позицію. Одночасно відбувається субституція, адже англійський іменник «*drama*» замінюється на розгорнутий фразеологізм «багато галасу з нічого». Також трансформовано означення «*missing*» в іменник «утеча». Поєднання цих трансформаційних прийомів допомагає досягнути більшої чіткості у перекладі, одразу називаючи причину хвилювання персонажів твору.

Ще один випадок полягає у повній перебудові іменної структури англійського речення у дієслівну модель української мови, що провокує інші

трансформації: «*Drowning herself would be his punishment.* [73, 32]» – «Якщо вона потоне – це стане йому покаранням. [37, 16]». В оригіналі використано просте речення, в якому герундіальна структура «*Drowning herself*» виконує функцію підмета. Така номінальна структура, хоча й компактна, проте не є типовою для передачі умовного або гіпотетичного змісту в українській художній прозі, оскільки прямий переклад герундія іменником – «Її утоплення було б» – звучав би неприродно. Перекладачка застосовує поділ, перетворюючи просто речення на складнопідрядне: підмет «*Drowning herself*» зазнає субституції та трансформується у повноцінне підрядне речення умови «Якщо вона потоне». Також відбувається граматичне додавання, адже вводиться сполучник «якщо», який вказує на модальний відтінок умови, а в головну частину речення додається вказівний займенник «це», що є формальним підметом, забезпечуючи логічне та граматичне узгодження між частинами.

Послідовність комплексних граматичних змін також можна прослідкувати у перекладі фрагменту: «*The silence that followed as they settled and unfolded their napkins would easily have been dispersed by Jack Tallis introducing some barely interesting topic...*[73, 108]» – «Потім запала тиша: всі повсідалися й почали розгортати серветки, – Джек Талліс легко розігнав би цю нудьгу, заговоривши на якусь цікаву тему...[37, 65]», адже в англійському варіанті речення автор використовує об'ємну пасивну конструкцію з ускладненим підметом, що охоплює тишу описану в уривку, і обставини її виникнення. У перекладі ця структура зазнає комплексних змін: застосовується поділ, розбиваючи величезну групу підмета «*The silence that followed as they settled and unfolded their napkins*» на два самостійні прості речення «Потім запала тиша» та «всі повсідалися», що краще структурує події оповіді. Одночасно відбувається субституція граматичного стану – пасивна конструкція «*would have been dispersed by*» замінено на активну «розігнав би», внаслідок чого виконавець дії «Джек Талліс» стає граматичним підметом. Цей процес супроводжується пермутацією у першій частині речення,

де обставина часу «потім» виноситься на початок, а підмет «тиша» зміщується у кінець, що є природним для введення нової теми в українському синтаксисі. Крім того, дієприкметниковий зворот «*introducing some barely interesting topic*» зазнає граматичної заміни, трансформуючись у дієприслівниковий «*заговоривши на якусь цікаву тему*», що надає дії завершеного характеру. Таким чином, застосування цього комплексу перетворень уможлиблює досягнення повної функціональної еквівалентності, ефективно полегшуючи синтаксичну побудову речення та додаючи природного звучання оповіді.

Прийом *інтеграції* траплявся найрідше – 15 прикладів (4 %). Цей вид трансформації спрямований на синтаксичну компресію, що охоплює як об'єднання кількох простих речень в одну складну конструкцію – зовнішня інтеграція, так і спрощення складнопідрядних або складносурядних структур – внутрішня інтеграція [42].

Об'єднання самостійних речень в одне складне (зовнішня інтеграція), так само як і зовнішній поділ, є нехарактерною стратегією О. Смольницької. Однак, внутрішня інтеграція є помітною та найчастіше застосовується задля трансформації складносурядних або підрядних речень вихідного тексту.

Граматичні інтеграція шляхом перетворення складносурядного речення на просте з однорідними присудками є одним з найпродуктивніших прийомів внутрішнього згортання. Яскравим випадком є приклад опису фізичного стану персонажа: «*He was trying to take deeper breaths, and he stretched his lips...*» [73, 130] – «*Леон намагався глибоко вдихнути й розтягнув губи...*» [37, 81], де в оригіналі дії виражені двома окремими повними граматичними основами з повтором підмета «*He was trying...he stretched*». Однак в українському варіанті ці дві частини об'єднано в одне просте речення з однорідними присудками «*намагався й розтягнув*», адже це робить структуру легшою для сприйняття.

Подібний механізм використовується також при злитті присудків з різними підметами, що демонструє високий рівень синтаксичної інтеграції: «*But each man*

was folded into his thoughts and no one spoke. [73, 174]» – «Але дорогою кожний думав свою думу й не казав ані слова. [73, 110]» У першотворі присутні дві граматичні основи з різними підметами, перша – «*each man was folded*», та друга – «*no one spoke*», які у перекладі об'єднані в одне просте речення з однорідними присудками «кожний думав...і не казав», усуваючи надлишкові займенники та створюючи цілісний образ.

Самостійну групу становлять випадки, коли інтеграція спрямована на спрощення складних аналітичних або підрядних структур до рівня простого речення, ускладненого різноманітними додатками. У прикладі: «*...but it was the news that her cousins...were coming...that had prompted this leap...*[73, 14]» – «...але звістка про те, що приїжджають..., примусила Брайоні...[37, 4]» відбувається спрощення синтаксичної структури шляхом усунення суто англійської структури cleft sentence. Оригінал містить конструкцію «*It was X that Y*», яка присутня для логічного виділення підмета «*news*». Проте українська версія інтегрує цю структуру у просте речення, зберігаючи лексичну позицію слова «звістка», але граматично: підмет «звістка» стає ближчим до присудка «*примусила*», без будь-яких допоміжних елементів.

Також граматична компресія простежується під час перетворення складнопідрядного речення на просте двоскладне з інфінітивом у ролі підмета: «*When they headed for the bridges they would only lose time ...*[73, 174]» – «Шукати мостів – лише даремно витратити час...[37, 110]». Конструкція умовного речення (Conditional 2), що використана в англійському варіанті речення, характерна для синтаксису мови першотвору, проте українська версія пропонує компресувати початок «*When they headed for the bridges*» в інфінітивну групу «Шукати мостів», яка також набуває функції підмета. Така трансформація дозволяє скоротити громіздку умовну конструкцію та надає висловлюванню певної філософії.

Ще одним типом внутрішньої інтеграції є перетворення головної частини складно підрядного речення у вставну конструкцію: «*He guessed they were...*[73, 174]» – «За його припущенням, вони були...[37, 110]». Оригінальна версія твору побудована за структурою головне речення («*He guessed*») та підрядне з'ясувальне з опущенням частинки «*that*» («*they were*»), тоді як в українському варіанті початок трансформується у вставну групу «За його припущенням», внаслідок чого складна синтаксична частина перетворюється на просте речення, що змінює фокус уваги з дії суб'єкта на зміст самого припущення.

Отже, проведений кількісний аналіз специфіки відтворення роману Ієна Мак'юена «Спокута» в перекладі О. Смольницької ідентифікував та розглянув 348 випадків застосування граматичних перекладацьких трансформацій. Це емпіричне вивчення, проведене на основні інтегрованої класифікації, дозволяє чітко окреслити провідні граматичні стратегії перекладачки, що були спрямовані на ефективне усунення типологічних розбіжностей між англійською та українською синтаксичними системами, а також на збереження органічності та стилістичної відповідності художньої прози. Нижче подано узагальнену класифікацію та частотний розподіл виявлених граматичних перетворень.

Таблиця 2

Номер	Трансформація	Кількість	Відсотки
1	Субституція (заміна)	104	30%
2	Додавання	82	24%
3	Пермутація (перестановка)	68	19%
4	Вилучення	37	11%
5	Поділ	24	7%
6	Комплексна трансформація	18	5%
7	Інтеграція	15	4%
Разом		348	100%

Субституція, або заміна, є найбільш варіативною трансформацією та становить найбільшу частку – 30% (104 випадки). Вона охоплює заміну морфологічних форм частин мови та синтаксичних конструкцій. Ключовою є заміна пасивного стану дієслова на активний, що зумовлено стилістичними нормами української мови; системно застосовується субституція англійських перфектних форм на дієслова минулого часу доконаного або недоконаного виду; також поширеною є структурна субституція, де неінфінітивні конструкції трансформуються у розгорнуті підрядні речення, оскільки українська мова не має прямих структурних відповідників для таких форм.

Наступним за частотністю є граматичне додавання, зафіксовано у 24% випадків – 82 приклади. Цей прийом полягає у розширенні синтаксичної структури цільового тексту новими елементами для компенсації відсутніх граматичних категорій або забезпечення зв'язності. Типовим є введення присудка у випадках, де англійська конструкція дозволяє його опускати, але український синтаксис вимагає дієслова для побудови повноцінної думки. Також додавання використовується для розгортання прийменникових груп та введення вказівних займенників у головну частину складнопідрядного речення для оформлення з'ясувальних відношень.

Перемотація налічує 68 одиниць, що становить 19%. Її використання є об'єктивно зумовленим, оскільки фіксований порядок слів англійської мови часто суперечить гнучким нормам українського синтаксису. Найяскравіші приклади включають інверсію обставини часу та перестановку підмета і присудка, що забезпечує природну для українських описів ритміку та переносить логічний наголос на кінець речення.

Граматичне вилучення становить 11% (37 випадків) і є протилежністю додаванню, передбачаючи усунення елементів, які в контексті перекладу є надлишковими. Найпоширеніші різновиди включають опущення прислівникових

груп, які не несуть важливого змістового навантаження; компресію дієслів-зв'язок у називних реченнях; а також вилучення присвійних займенників при описі власних дій суб'єкта, що відповідає синтетичній формі вираження зворотності в українській мові.

Трансформація поділу зафіксована у 7 % випадків – 24 приклади, де домінує внутрішній поділ – трансформація компактних англійських конструкцій у повноцінні підрядні речення. Ця стратегія відповідає типологічним особливостям української мови, якій властиве вираження думки через предикативні структури.

Серед менш уживаних – комплексна трансформація – 5 % (18 одиниць), що поєднує дві або більше перекладацькі модифікації. Вона застосовується для повної перебудови складних англійських структур, зокрема, для трансформації об'єднаних пасивних конструкцій або іменної структури речення у дієслівну модель української мови, забезпечуючи функціональну еквівалентність при повній граматичній зміні.

Найменш вживаною трансформацією є інтеграція – 4 %, що складає 15 прикладів. Це свідчить про збереження перекладачкою довгих розгалужених речень оригіналу. Проте помітною є внутрішня інтеграція, яка застосовується для синтаксичної компресії – спрощення складних аналітичних структур до рівня простого речення.

Підсумовуючи результати аналізу, варто зазначити, що перекладацька стратегія О. Смольницької у роботі з граматичними структурами орієнтована на глибинну адаптацію синтаксису оригіналу до норм української мови. Про це свідчить переважання субституції (30 %) та граматичного додавання (24 %), які разом становлять понад половину від усіх зафіксованих перетворень. Додаткові трансформації, як пермутація, є інструментом для досягнення стилістично виправданого порядку слів та логічно розставлених акцентів. Вміле застосування комплексу граматичних трансформацій дозволило перекладачці створити не лише граматично коректний переклад, але й органічно вбудовану в українське

повне середовище історію, повноцінно відтворюючи синтаксичну складність оригіналу.

Висновок до розділу 2

У другому розділі здійснено комплексний аналіз особливостей відтворення художньої своєрідності роману Ієна Мак'юена «Спокута» в українському перекладі О. Смольницької. Перекладацька стратегія авторки перекладу базується на глибинному розумінні структури роману, його історичного контексту та психологічного напруження, що дозволило відтворити складну картину світу твору за допомогою лексичних та граматичних перекладацьких трансформацій.

Загалом під час аналізу було виявлено та систематизовано 541 лексичну трансформацію та 348 граматичних трансформацій. Серед лексичних трансформацій найбільш вживаними прийомами виявилися конкретизація (21 %) та генералізація (16%), що свідчить про використання мовних інтерпретацій задля збереження візуальних та емоційних деталей, а також адаптації вузькоспеціалізованих реалій до сприйняття українським читачем. Третє та четверте місце посідають додавання (13 %) та вилучення (12%), що застосовувалися для розширення смислів оригіналу або ж усунення семантичної надлишковості. Наступна трансформація – модуляція (11%) – підтверджує увагу перекладачки до відтворення логічно привільних зв'язків та емоційного підтексту твору. Група транскодування (транскрипція та транслітерація) (10%) охоплює відтворення антропонімів та топонімів, які також доповнені традиційними відповідниками. Менш частотними є заміна частин мови (10 %) та лексична перестановка (7%), що використовувалися переважно для корекції синтаксичного ладу та ритмічної організації виразів відповідно до правил української мови.

Провідною граматичною перекладацькою трансформацією виявилась субституція (заміна) (30%), що зумовлено необхідністю заміни цілого спектру іноземних граматичних конструкцій на відповідні синтаксичні та морфологічні форми української мови. Друге місце посідає додавання (24 %), яке використовувалося для компенсації відсутніх граматичних категорій. Разом ці дві трансформації складають понад половину всіх перетворень. Додатково активно застосовувалась пермутація (19 %), як інструмент гнучкого порядку українських слів, тоді як вилучення (11%) та поділ (7 %) слугували для синтаксичної компресії надлишкових елементів та розгортання англійських конструкцій у повноцінні підрядні речення. Менш уживаними є комплексна трансформація (5 %) та інтеграція (4 %), які застосовувалися для повної перебудови складних іменно-дієслівних структур та синтаксичної компресії.

Отже, вміле застосування комплексу лексичних та граматичних мовних трансформацій дозволило О. Смольницькій створити не лише лексично та граматично коректний, але й органічний, стилістично виправданий український твір, який повноцінно відтворює семантичну та синтаксичну складність оригіналу. Переклад є вдалим завдяки майстерному балансуванню між стилістичною вірністю та функціональною відповідністю, результатом яких є адекватний та художньо цілісний текст, що робить українську версію роману «Спокута» вагомим внеском у вітчизняну перекладознавчу практику.

ВИСНОВКИ

Отже, робота була присвячена лексичним та граматичним перекладацьким трансформаціям у художньому творі Ієна Мак'юєна «Спокута» у перекладі О. Смольницької.

Метою роботи полягала у систематизації та обґрунтуванні концепції перекладацьких трансформацій у відтворенні естетичної та психологічної насиченості роману І. Мак'юєна «Спокута».

Виконані завдання полягали у розгляді різноманітних інтерпретацій поняття перекладацьких трансформацій, вивченні труднощів, що виникають під час перекладу художніх текстів, систематизації різноманітних видів перекладацьких трансформацій, компаративному аналізі застосування цих трансформацій та визначенні їхньої ролі у відтворенні автентичного звучання оригіналу.

У першому розділі проведено комплексний теоретичний аналіз основ перекладознавства, що охопив інтерпретацію, класифікацію та стратегічну роль перекладацьких трансформацій у контексті художнього перекладу. На основі наукових розвідок провідних вітчизняних (В. І. Карабан, І. В. Корунець, Л. П. Науменко, С. Є. Максимов) та зарубіжних (Ю. Найда, Ж.-П. Віне, Ж. Дарбельне) теоретиків, трансформації було визначено як базовий інструмент подолання системних міжмовних розбіжностей задля досягнення комунікативно-естетичної еквівалентності. Обґрунтовано, що у художньому перекладі пріоритетом є збереження ідіостилю та емоційної атмосфери оригіналу, а вибір прийомів є свідомою прагматичною стратегією адаптації тексту до цільової аудиторії. Для проведення практичного аналізу роману «Спокута» сформовано інтегровану систематизацію перекладацьких засобів: за основу взято класифікацію В. І. Карабана: лексичні – конкретизація, генералізація, додавання, вилучення та перестановка, яку було розширено категоріями транскодування та модуляції (за С. Є. Максимовим та А. В. Мамрак) для лексичної групи, та прийомами

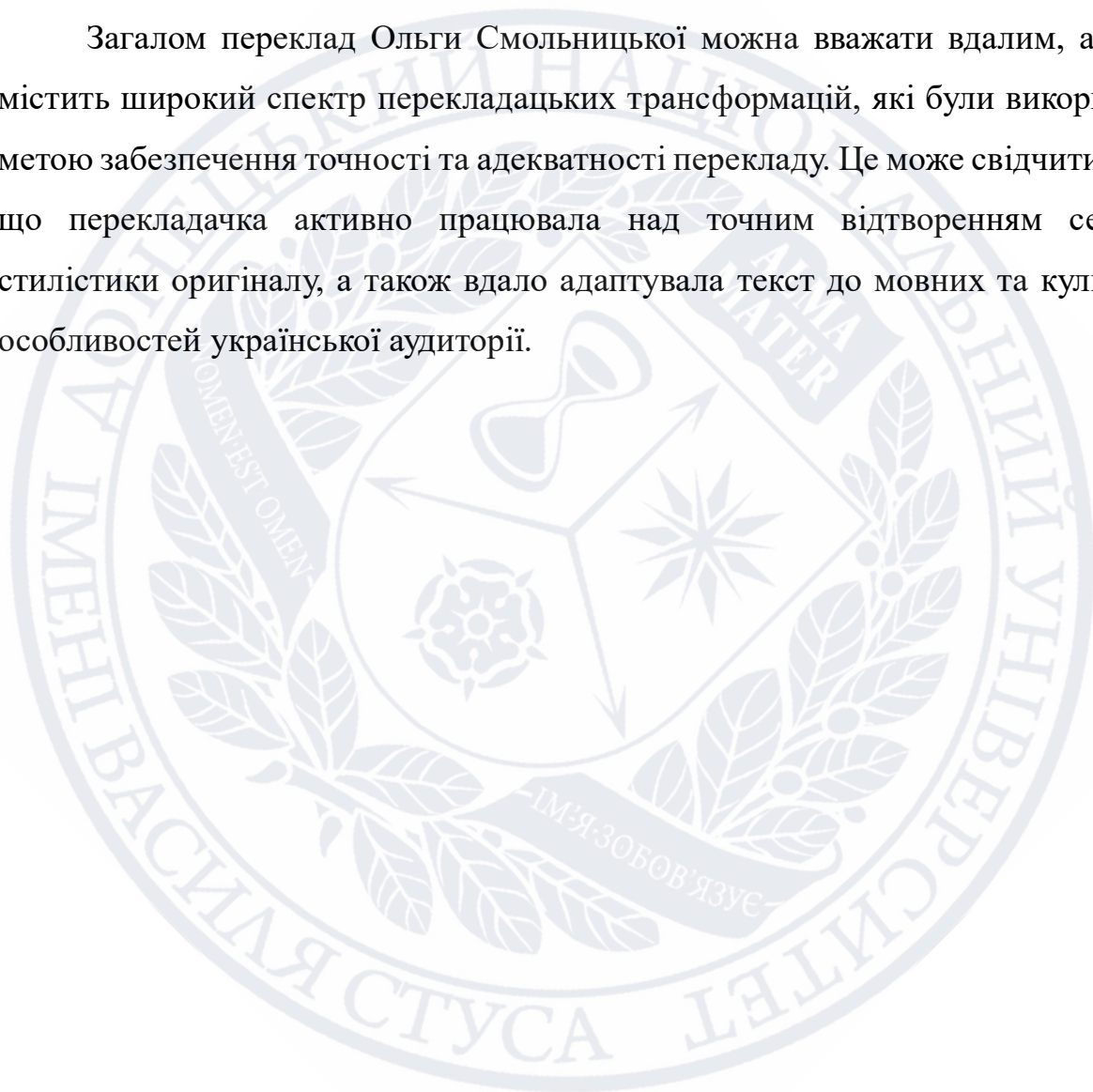
поділу/інтеграції речень (за Л. П. Науменко) для граматичної групи – пермутація, субституція, додавання, вилучення, комплексна трансформація. Таким чином, розділ забезпечив необхідне теоретико-методологічне підґрунтя для подальшого емпіричного дослідження.

Другий розділ є практичною частиною роботи. В ньому розглянуто вплив лексичних та граматичних перекладацьких трансформацій на сприйняття перекладу твору Ієна Мак'юєна «Спокута». У перекладі роману Ольга Смольницька використовує різноманітні лексичні та граматичні перетворення, які допомагають передати авторський задум та атмосферу твору українською мовою. Ці трансформації дозволяють зберегти стиль та індивідуальність оригінального тексту, а також адаптувати його до культурних та мовних особливостей читачів українською. Вона використовує різноманітні прийоми, такі як заміна термінів та виразів, що надають тексту додаткового колориту. Однак важливо, щоб ці перетворення не спотворювали основні події та атмосферу оригіналу. В наслідок вправних маніпуляції з лексикою та граматиною, перекладач передає не лише сюжетні особливості та деталізовані описи, але й внутрішні переживання героїв та емоційний тон тексту. Такий підхід дозволяє читачам краще зрозуміти та відчувати атмосферу та сюжет роману, зробивши переклад більш доступним та зрозумілим для української аудиторії.

У процесі аналізу оригінального та тексту перекладу виявлено 541 лексичну трансформацію та 348 граматичних трансформацій. Найбільш вживаними лексичними трансформаціями були конкретизація – 112 одиниць, що становить 21% від загальної кількості, генералізація – 88 одиниць – 16 %, додавання та вилучення слова – 73 та 65 одиниць, відповідно 13 % та 12 %. Далі було проаналізовано менш вживані лексичні перекладацькі трансформації: модуляція – 58 одиниць – 11 %, транскодування (транскрипція та транслітерація) – 54 одиниці – 10%, заміна частин мови – 52 одиниці – 10% та перестановка – 39 одиниць – 7 %.

Серед граматичних перекладацьких трансформацій найвживанішими були субституція – 104 одиниці – 30 %, додавання – 82 одиниці – 24 % та пермутація – 68 одиниць – 19 %. До менш вживаних відносяться: вилучення – 37 одиниць – 11 %, поділ – 24 одиниці – 7 %, комплексна трансформація – 18 одиниць – 5 % та інтеграція – 15 одиниць – 4 %.

Загалом переклад Ольги Смольницької можна вважати вдалим, адже він містить широкий спектр перекладацьких трансформацій, які були використані з метою забезпечення точності та адекватності перекладу. Це може свідчити про те, що перекладачка активно працювала над точним відтворенням сенсу та стилістики оригіналу, а також вдало адаптувала текст до мовних та культурних особливостей української аудиторії.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Береговенко Н. С. Перекладацькі трансформації, що використовуються для перекладу параметричних прикметників (на матеріалі фільмів каналу BBC “The Blue planet” та “Life”). 2023.
2. Болдирева А. Є. Смісловий розвиток при перекладі. *Записки з романо-германської філології*. 2019. № 2 (43). С. 93–102.
3. Боса Т. С. Проблема еквівалентності й адекватності перекладу. *Modern scientific problems and ways to solve them* : зб. матеріалів V International scientific and practical conference, (Munich, Germany, September 29–October 01, 2025). Munich, 2025.
4. Власенко Д. Лексичні трансформації у процесі перекладу медичної термінології. *Секція № 1/Section №*. С. 163.
5. Воскобойник В. І., Тагільцева Я. М. Особливості перекладу англійських афіксальних економічних термінів українською мовою. 2022.
6. Гапаєва І. В. Лексична модуляція в художньому перекладі. *Актуальні проблеми науки та освіти* : зб. матеріалів XX підсумкової наук.-практ. конф. викладачів МДУ / за заг. ред. К. В. Балабанова. Маріуполь : МДУ, 2018. С. 356–358.
7. Герасименко К., Баклаженко Ю. Особливості лексико-граматичних трансформацій у перекладі англійськомовних міжнародно-правових документів. *Advanced Linguistics*. 2023. № 12. С. 18–24.
8. Горда В. В. Художній переклад та проблеми адекватності перекладу. *Концептуальні проблеми розвитку сучасної гуманітарної та прикладної науки* : матеріали V Всеукр. наук.-практ. симпозіуму (м. Івано-Франківськ, 2021). Івано-Франківськ, 2021. С. 56–59.
9. Гудкова Н. М. Лексичні трансформації при перекладі термінологічної лексики сфери дизайну та текстилю. 2020.

10. Гуцело І. Л., Душкевич А. Я. Порівняння перекладу в художній та науковій літературі: різниці та подібності. *Співдружність наук: архітектура, економіка, право* : матеріали XI Всеукр. студент. наук. симпозіуму (м. Івано-Франківськ, 16 листопада 2023 року). Івано-Франківськ : РВВ Університету Короля Данила, 2023. С. 107.
11. Довгопол Г. О. Аналіз перекладацьких трансформацій для відтворення англійських прислівників українською мовою. *Діалог культур у Європейському освітньому просторі*. Київський національний університет технологій та дизайну, 2022.
12. Драбов Н. До питання перекладу англійських неологізмів. *Актуальні питання гуманітарних наук. Серія : Мовознавство. Літературознавство*. Дрогобич : ДДПУ ім. І. Франка, 2015. № 13. С. 176–181.
13. Дудра А. В. Перекладацькі трансформації у відтворенні арабськомовного суспільно-політичного тексту українською мовою. 2024.
14. Думчак І. М., Зварун І. П. Лексичні трансформації у перекладі роману Тоні Моррісон «Пісня Соломона». *Записки з романо-германської філології*. 2021. № 1 (46).
15. Єлісеєва А. С. Проблеми перекладу англомовної поезії (на матеріалах поетичних творів ХІХ ст.). 2022.
16. Запихляк І. М., Табаран Д. О. Лексичні трансформації у романі Маркуса Зузака «Крадійка книжок». *Закарпатські філологічні студії*. Ужгород : Видавничий дім "Гельветика", 2024. Т. 2, вип. 34. С. 95–100. URL: http://zfs-journal.uzhnu.uz.ua/archive/34/part_2/18.pdf.
17. Зорівчак Р. П. Реалія і переклад (на матеріалі англомовних перекладів української прози). Львів : Вид-во при Ун-ті, 1989. 216 с.
18. Каламбет Я. І. Лексичні трансформації в науково-технічному перекладі. *Молодий вчений*. 2018. № 4 (2). С. 568–571.

19. Карабан В. І. Попередження інтерференції мови оригіналу в перекладі (вибрані граматичні та лексичні проблеми перекладу з української мови на англійську) : навч. посіб. Вінниця : Нова Книга, 2003. 208 с.
20. Кеба О. Наративна гра в контексті жанрових пошуків Ієна Мак'юєна. *Філологічні трактати*. 2023. Т. 15, № 2. С. 81–90. DOI: 10.21272/Ftrk.2023.15(2)-9.
21. Килипко Д. Художня концепція світу у творчості Ієна Мак'юєна. *Актуальні проблеми іноземної філології і лінгводидактики* [Електронне видання]. Харків : [б. в.], 2022. Вип. 4. С. 132–135.
22. Козак С. В. Перекладацькі трансформації в художній літературі (на матеріалі німецької та англійської мов). *Наукові записки. Серія : Філологічні науки*. 2025. № 1(214). С. 311–316. DOI: 10.32782/2522-4077-2025-214.1-40.
23. Козачук В. В., Юшак В. М. Перекладацькі трансформації у перекладі графічного роману «Казки: Сини імперії» Білла Віллінгема. *Прикладна лінгвістика*. 2025. С. 153.
24. Ковальчук Н. О. Особливості відтворення мовних помилок в українському перекладі роману «Квіти для Елджерона» Д. Кіза. *Littera Scripta Manet*. 2022. С. 37–41.
25. Коптілов В. В. Актуальні питання українського художнього перекладу. Київ : Вид-во Київ. ун-ту, 1971. 131 с.
26. Корунець І. В. Теорія і практика перекладу (аспектний переклад) : підручник. Вінниця, 2001. 448 с.
27. Костенко Г. М. Прагматична адаптація перекладу художнього твору. *Редакційна колегія*. 2023. С. 46.
28. Красуля А. В. Лексичні та граматичні трансформації у процесі перекладу художніх творів з англійської мови українською (на матеріалі трилогії Сюзанни Коллінз «Голодні ігри»). *Нова філологія*. 2020. № 80. С. 299–304.

29. Кузьменко А., Романишин Н. Лексико-граматичні трансформації у перекладі художнього дискурсу (на матеріалі роману Поулі Гоукінз «Дівчина у потягу»). *Молодий вчений*. 2022. № 10 (110). С. 121–125.
30. Лелет І. О. Лексико-семантичні трансформації в українському перекладі твору Е. А. По «Золотий жук». *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2018. № 37. С. 94–97.
31. Лімборський І. В. Художній переклад як трансфер культурних смислів. *Редакційна колегія*. 2025. С. 67.
32. Линтвар О. М. До проблеми художнього перекладу. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія : Філологічна*. 2012. № 30. С. 144–147.
33. Лисак В. М. Граматичні перекладацькі трансформації при перекладі турецьких газетно-публіцистичних текстів. 2023.
34. Лобанова В. В. Конкретизація та генералізація в палітрі перекладацьких трансформацій. *Англістика та американістика*. 2020. Вип. 17. С. 80–85.
35. Лобода В. Перекладацькі трансформації: дефінітивний характер та проблема класифікації. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Філологія*. 2019. № 43, Т. 4. С. 72–74.
36. Максимов С. Є. Практичний курс перекладу (англійська та українська мови). Теорія та практика перекладацького аналізу тексту для студентів факультету перекладачів та факультету заочного та вечірнього навчання : навч. посіб. Київ, 2006. 157 с.
37. Мак'юен І. Спокута. Київ : КМ-Букс. 258 с.
38. Мамрак А. В. Вступ до теорії перекладу : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2009. 304 с.
39. Матвійчук О., Сітко А. Дослідження перекладацьких трансформацій в українському перекладознавстві. *Grail of Science*. 2023. № 31. С. 312–315. DOI: 10.36074/grail-of-science.15.09.2023.48.

40. Миклашук В. П. Лексичні та граматичні трансформації в процесі перекладу художніх творів з англійської на українську мову (на матеріалі трилогії Сюзанни Коллінз «Голодні ігри») : магістерська робота. Суми, 2020. 76 с.
41. Михайленко О. О. Роль еквівалентності та адекватності у визначенні якості перекладу. *Редакційна колегія*. С. 24. DOI: 10.32839/2304-5809/2021-4-92-45.
42. Наumenко Л. П., Гордєєва А. Й. Практичний курс перекладу з англійської мови на українську : навч. посібник. Вінниця : Нова книга, 2011. 136 с.
43. Недбайло К. М. Транспозиції частин мови в перекладі з англійської мови на українську (на матеріалі художніх текстів) : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.16. Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка, 2009. 20 с.
44. Олексин А. А., Андрійв О. Б. Лексичні трансформації. *ТА ФІЛОЛОГІЧНИЙ ДИСКУРС*. 2023. С. 69.
45. Олійник С. В. Лексико-семантичні і граматичні трансформації частин мови при перекладі англomовного художнього дискурсу українською. *Вісник Маріупольського державного університету. Серія : Філологія*. 2015. № 13. С. 60–68.
46. Остапенко С. А. Лексико-семантичні трансформації в процесі перекладу фентезійного роману Ніла Геймана «Зоряний пил» українською мовою. Дніпро, 2023. С. 65.
47. Павленко В. О., Сухачова Н. С. Переклад як вид міжкультурної комунікації. *Редакційна колегія*. С. 263.
48. Пєфтієва О., Газібаганова В. Перекладацькі трансформації в романі «Місячний камінь» Уїлкі Коллінза. *Південний архів*. 2019. № 79(37). С. 80–83.
49. Полонська М. Ю. Лексичні трансформації в турецько-українському художньому перекладі (на матеріалі поезії Назима Хікмета). 2024.
50. Пріщенко К. В. Роль перекладацьких трансформацій у процесі перекладу художнього тексту. *Журнал науковий огляд*. 2020. Т. 8, № 71. 12 с.

51. Приходько В. Б. Художній переклад та літературна компаративістика. *Академічні студії. Серія : Гуманітарні науки*. 2022. № 1. С. 284–289. DOI: 10.52726/as.humanities/2022.1.44.
52. Рак Я., Карпуша І. Роль лексичних трансформацій у збереженні стилю перекладу. *Journal of Cross-Cultural Education*. 2025. Т. 6, № 1. С. 22–29.
53. Розова Т. В., Панчук Л. В. Вербальна агресія у контексті когнітивно-комунікативного та семіотичного аналізу. *Вісник гуманітарних наук*. 2025. № 11. DOI: 10.5281/zenodo.17232183.
54. Руденко А. О., Венєвцева Є. В. Психологізм роману Ієна Мак'юена «Спокута»: авторський наратив. *Актуальні проблеми мовознавства*. 2021. С. 205.
55. Рушиць В. С., Дячук Н. В. Лексичні трансформації у художньому перекладі. *Modern science, practice, society*. 2020. С. 407–409.
56. Рябокінь Н. О., Стукаленко В. В. Поняття еквівалентності, адекватності та повноцінності в перекладі. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка : Філологічні науки*. 2020. № 3 (334). С. 96–103.
57. Селіванова О. О. Проблема диференціації перекладацьких трансформацій. *Нова Філологія*. 2012. № 50. С. 201–208.
58. Сеньків І. Д. Прагматична адаптація назв англомовних фільмів при перекладі на українську мову. *Сімдесят перші економіко-правові дискусії. Серія: Соціальні та...*. 2022. С. 121.
59. Станіславова Л., Терещенко Л. Граматичні трансформації у перекладі фентезі А. Сапковського як вияв системно зумовлених трансформацій. 2022.
60. Ткаченко О. Б. З питань історичної фразеології слов'янських мов. *Slavia orientalis*. 1978. № 2.
61. Требик О. Труднощі перекладу англомовної науково-технічної літератури: інверсія і перекладацькі трансформації. *Наукові праці Міжрегіональної Академії управління персоналом. Філологія*. 2021. Т. 1, № 1. С. 35–42.

62. Тугасенко В. М. Найпоширеніші види перекладу. *Діалог культур у Європейському освітньому просторі*. Київський національний університет технологій та дизайну, 2022.
63. Уголькова М. І. Перекладацька трансформація «вибір варіантного відповідника» в українському перекладі оповідання Едгара По «Серце виказало». Тернопіль, 2023. 123 с.
64. Цирульник К. Загальні особливості перекладу художнього тексту. Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ. URL: http://www.vtei.com.ua/konfa/28_02/6/29.pdf (дата звернення: 15.04.2025).
65. Шемуда М. Г. Художній переклад як важливий чинник міжкультурної комунікації. *Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя. Серія: Філологічні науки*. 2013. Кн. 1. С. 165.
66. Шишко А. В., Луканська Г. А. Граматичні трансформації в художньому перекладі. *Мова та мовлення: фундаментальні парадигми розвитку*. Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка. Кам'янець-Подільський, 2021. С. 232–242.
67. Якібчук В., Спатар І. Специфіка хронотопу у романі «Спокута» Ієна Мак'юена. *UNIVERSUM*. 2024. № 13. С. 219–230.
68. Casanova P., Brownlie S. Consecration and accumulation of literary capital: Translation as unequal exchange. *The translation studies reader* / ed. by L. Venuti. London: Routledge, 2021. P. 407–423.
69. Dan Z. H. A. O. Difficulties in poetry translation. *Sino-US English Teaching*. 2021. Vol. 18, No. 6. P. 165–168.
70. Denysiuk Yu. I., Samoilova Yu. I. The methods of lexical and lexico-grammatical transformations in the field of military translation. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Філологія*. 2021. № 47, Т. 3. С. 106–109.

71. Even-Zohar I. The Position of Translated Literature within the Literary Polysystem. *Polysystem Studies* [=Poetics Today, Vol. 11: 1]. Durham NC: Duke University Press, 1990. P. 46–47.
72. Holmes J. S. Translated!: Papers on Literary Translation and Translation Studies. Vol. 7. Brill, 2021.
73. McEwan I. Atonement. A Knopf e-book. New York: Knopf, 2001. 293 p.
74. Newmark P. About Translation. Clevedon: Multilingual Matters, 1991. P. 43–45.
75. Nida E. A., Taber C. R. The Theory and Practice of Translation. Leiden: Brill, 1969.
76. Ostapenko S. “Coraline” by Neil Gaiman in Ukrainian translation: lexico-semantic aspect. *Академічні студії. Серія «Гуманітарні науки»*. 2022. Вип. 3. С. 12–17.
77. Ostapenko S., Forhel M. Comprehensive application of lexico-semantic transformations in Ukrainian translations of the novel "Jane Eyre" by Charlotte Bronte. *Інтелект. Особистість. Цивілізація*. Кривий Ріг : ДонНУЕТ, 2020. Вип. 21. С. 45–54.
78. Pryimachok O. Types of lexical transformations in closely related literary translation. *Лінгвостилістичні студії*. 2016. Вип. 4. С. 174–185.
79. Rachabattuni P., Rao J. P. Audiovisual translation in India: Trends and practices. Routledge India, 2024.
80. Radzievska O. V. The lexical and semantic problems of translation and the ways of their solving. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Філологія*. 2020. № 44. С. 119–121.
81. Romaniuk O. M. Lexical and semantic transformations applied in the Ray Bradbury’s short stories. *Науковий вісник міжнародного гуманітарного університету. Серія : Філологія*. 2019. Вип. 40, Т. 3. С. 87–90.

82. Solodka A. Features of legal terminology translation. *International Science Journal of Education & Linguistics*. 2023. Vol. 2, No. 4. P. 68–74. DOI: 10.46299/j.isjel.20230204.09.
83. Vinay J. P., Darbelnet J. *Comparative Stylistics of French and English: A Methodology for Translation*. Amsterdam: John Benjamins B. V., 1995. 385 p.

СПИСОК ЛЕКСИКО-ГРАФІЧНИХ ДЖЕРЕЛ

84. Балл М. І. Англо-український словник : у 2 т. Київ : Освіта, 1996. Т. 1. 752 с.
85. Балл М. І. Англо-український словник : у 2 т. Київ : Освіта, 1996. Т. 2. 752 с.
86. Великий англо-український словник / Є. І. Гороть та ін. Вінниця : Нова книга ; Харків : Ранок, 2011. 1700 с.
87. Горох. Офіційний сайт. URL: <https://goroh.pp.ua/> (дата звернення: 01.11.2024).
88. Довідник англійських, німецьких та українських ідіом і виразів / А. Д. Шерік та ін. 2-ге вид., допов. і переробл. Київ : Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2005. 174 с.
89. Словник української мови : в 11 т. Київ : Наук. думка, 1970–1980.
90. Українсько-англійський словник лінгвістичної термінології / Л. В. Коломієць та ін. Київ : Освіта України, 2013. 455 с.